

Orgle v župnijski cerkvi na Bledu

gradivo za načrt obnove

Jurij Dobravec 2013-11-11

ARS ORGANI SLOVENIAE
Orgelska umetnost na Slovenskem

Gradivo je skupaj s prilogami in morebitnimi dopolnitvami dostopno na spletni strani

<http://projekti.arsors.org/bled>

Priporočena oblika citiranja:

Dobravec, Jurij. Orgle v župnijski cerkvi na Bledu, gradivo za načrt obnove. *Ars organi Sloveniae*, 2013. Str. 1 – 50. Priloge str. 1 – 38. 920 fotografij. 67 tehničnih zvočnih posnetkov.

Pripravljeno od septembra do novembra 2013.

Društvo Jarina Bohinj uporablja odprtokodno programsko opremo.

Ars organi Sloveniae
Društvo Jarina Bohinj
SI 4267 Srednja vas v Bohinju 79
arsors@jarina.org

Kazalo

1. Uvod	5
2. Splošne informacije	7
2.1 Lokacija spomenika	7
2.2 Lastništvo in upravljanje.....	7
3. Predpisi	9
3.1. Državni predpisi in predpisi lokalne skupnosti.....	9
2.2 Cerkevni predpisi.....	10
4. Uvodna beseda o orglah v blejski župnijski cerkvi	12
5. O nekdanjih orglah v blejski župnijski cerkvi	12
6. Milavčeve orgle ob izdelavi leta 1910	14
6.1 Predlog za orgle iz leta 1907.....	14
6.2. Potrditev predloga leta 1909.....	16
6.3 Sklenitev pogodbe z Ivanom Milavcem.....	18
6.4 Potek in zaključek del	21
6.5 Kolavdacija.....	24
6.6 Nabava in namestitev električnega motorja	26
6.7 I. svetovna vojna.....	27
6.8. Omemba starega meha in ostanek mehanizma.....	27
7. Nekaj tehničnih podrobnosti.....	27
8. Vzdrževanje orgel	28
9. Dosedanja prizadevanja za obnovo.....	28
9.1 Rudolf Novak, 1988	29
9.2. Dr. Martin Kares, 2006	33
9.3. Jurij Dobravec, 2006.....	33
9.4. Dalibor Miklavčič, 2011	36
9.5. Tone Potočnik, 2011.....	38
9.6. Angela Tomanič, 2011	39
9.7. Saša Frelih Mišo, 2013.....	40
9.8. Dr. Matjaž Amrožič, 2013	41
9.9 Andraž Ristič, 2013	44
9.A. Zapis obiska orglarja A	47
9.B Zapis obiska orglarja B.....	48
8.C Zapisi raznih orglarjev.....	49
SEZNAM PRILOG	50

1. Uvod

Generalne obnove orgel so strokovno in organizacijsko zahtevni postopki, pri katerih je treba upoštevati zakonodajne, zgodovinske, tehnične in finančne okoliščine, nezanemarljivo, če ne celo na prvem mestu, pa je pričakovanje usposobljenih umetnikov glasbenikov – uporabnikov in nenazadnje poslušalcev orgelske glasbe – pogosto značilne stilne glasbe vezane na določen tip orgel.

Ker so orgle v svojem umetnostnozgodovinskem in glasbenoakustičnem smislu same na sebi umetniški izdelek, se je pri generalni obnovi potrebno v kar največji možni meri ozirati na prvotne ustvarjalce. To še posebej velja za historična glasbila, kamor večina držav uvršča vso tehnično opremo, ki je starejša od 100 let.

V Sloveniji je praksa izdelave konservatorskih oziroma restavratorskih načrtov za orgle relativno šibka – sploh v primerjavi s tistimi, ki jih poznamo pri vzdrževanju drugih vrst premične kulturne dediščine. Večinoma jih pripravijo izvajalci del sami, torej orglarji v okviru svojih zmožnosti in znanja, največkrat v obliki kratkega pregleda stanja in predračuna predvidenih potrebnih del, ki jim hkrati služi kot delovni načrt. Žal smo zaradi takšnega pristopa v preteklih desetletjih izgubili veliko dragocene dediščine.

V Sloveniji je opazna tudi relativno nizka stopnja uradnega znanja o orglah in orgelski krajini nasploh, saj se pristojne službe v svojih mnenjih in odločbah, ki jih po zakonodaji morajo izdajati za posege v materialno kulturno dediščino, konkretnim rešitvam ali smernicam pogosto izognejo, in investitorja napotijo na ustrezno komisijo na škofijo, včasih kar na izvajalca, ali v najboljšem primeru na Orgelsko društvo Slovenije. Slednje sicer kot nevladna in neprofitna organizacija ima med člani nekaj poznavalcev orgel, nikakor pa nima vzpostavljene organizacijske strukture za sodelovanje v zakonodajnih postopkih. V podobnem smislu tudi mnoge škofije nimajo ustrezno intitucionaliziranih organov, ki bi sistematično pripravljali celovita gradiva, obnovitvena dela pomagali načrtovati, in jih kasneje nadzorovali na podlagi podatkov.

Za namen generalne obnove orgel, ki jih je za blejsko župnijsko cerkev svetega Martina leta 1910 naredil ljubljanski orglarski mojster Ivan Milavec, smo zato zbrali in pripravili gradivo, ki je pred vami. Zavedamo se, da ni popolno in je v bistvu poskus pregleda. Pisno gradivo in prepisi dokumentov so zbrani iz različnih objavljenih ali neobjavljenih virov, kakor je razvidno iz navedb. Tehnični podatki so delno zbrani iz tehnične dokumentacije iz časa gradnje, v izdatni meri pa pripravljene v času neposredne priprave in za potrebe tega elaborata.

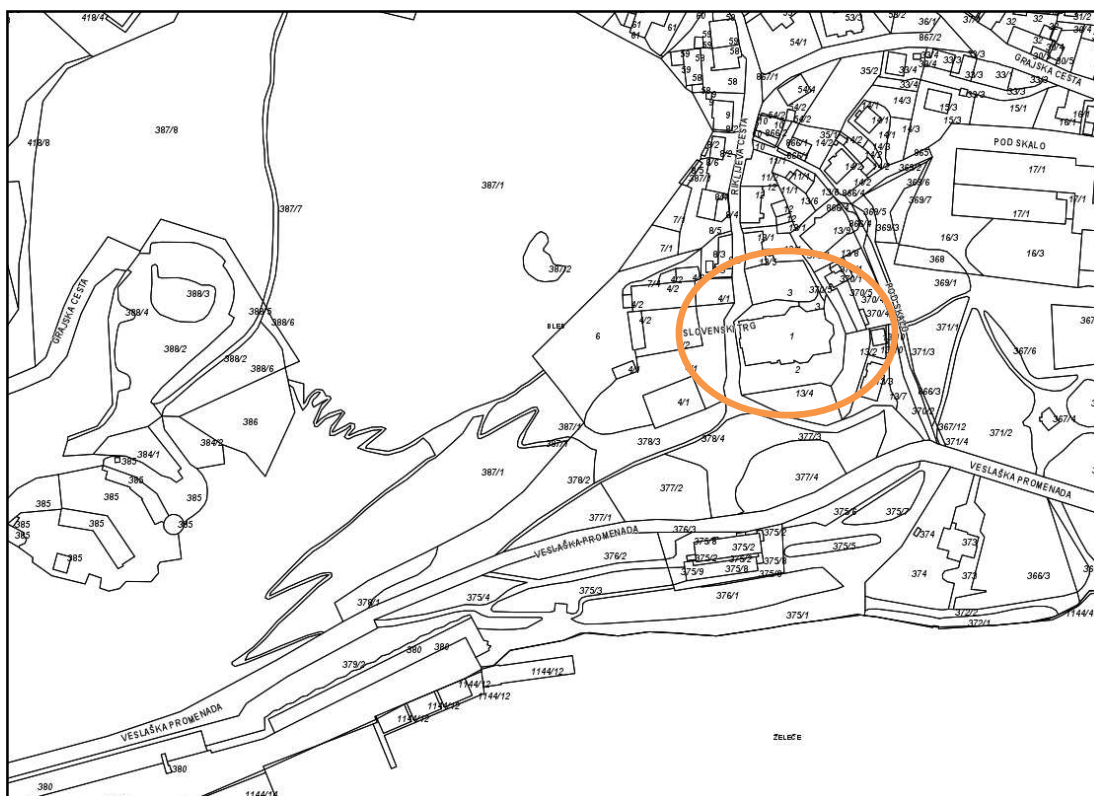
Želja pripravjalcev je, da z izdelkom upravljalcu, pripravljalcem uradnih dokumentov, izvajalcem del in nadzornikom omogočimo kar najboljši vpogled v stanje in okoliščine nastanka orgel ter stanja v času tik pred obnovo. S pregledom želimo hkrati poudariti dobre strani glasbila in tudi njegove pomanjkljivosti, in tako predvsem izvajalce del usmeriti v res kakovostno generalno obnovo, ki bo v dolgotrajno zadovoljstvo upravljalca, kasnejših uporabnikov in predvsem poslušalcev.

2. Splošne informacije

2.1 Lokacija spomenika

Bled, Slovenski trg¹

2.2. Lastništvo in upravljanje

Lastnik in upravljalec²: ŽUPNIJA BLED, Slovenski trg 1, 4260 Bled

Davčna številka: 95119159

Matična številka: 1323067000

Zastopnik: Janez Ferkolj

¹ Podarki s spletne strani iObčina (<http://gis.iobcina.si/gisapp/Default.aspx?a=bled>)

² Uradni podatki AJPEŠ, pridobljeni 2013-11-05

Katastrska občina Bled, parcelna številka 1³

5.11.2013 - 10:22

Redni izpis iz zemljiške knjige

čas izdelave izpisa: 5.11.2013 - 10:22:00

Nepremičnina

tip nepremičnine: 1 - zemljiška parcela
vir ID znaka: 1 - zemljiški kataster
ID znak: 2190-1/0-0
parcela št. 1/0 k.o. 2190 - BLED (ID 3371095)

Plombe:

Z nepremičnino ni povezana nobena zemljiškoknjžna zadeva, o kateri se ni pravnomočno odločeno.

Osnovni pravni položaj nepremičnine:

ID osnovnega položaja: 4561656
vrsta osnovnega položaja: 101 - vknjižena lastninska pravica
delež: 1/1
imetnik:
 1. matična številka: *podatek ni vpisan*
 firma / naziv: Rimokatoliško župnijstvo Bled
 naslov: Riklijeva c. 26, 4260 Bled
 začetek učinkovanja vpisa imetnika: 01.01.1849 00:00:00

omejitve:

ID omejitve	čas začetka učinkovanja	vrsta
11967246	18.08.2004 08:00:00	612 - zaznamba - urejanje prostora

Podrobni podatki o izvedenih pravicah in zaznambah:

ID pravice / zaznambe 11967246
čas začetka učinkovanja 18.08.2004 08:00:00
vrsta pravice / zaznambe 612 - zaznamba - urejanje prostora
glavna nepremičnina: parcela št. 1/0 k.o. 2190 - BLED (ID 3371095)

podatki o vsebini pravice / zaznambe

dodatni opis:

Na podlagi odločbe Občine Bled št. 01505-11/2003 z dne 21.5.2004se zaznamuje, da je Cerkev Sv. Martina na Bledu kulturni spomenik lokalnega pomena.

zveza - ID osnovnega položaja:

4561656

pravice / zaznambe pri izvedeni pravici / zaznambi:

Pri izvedeni pravici / zaznambi ni vpisana nobena pravica ali pravno dejstvo

stran 1 od 1

³ Pridobljeno s pooblaščenim dostopom na portalu eSodstvo (<https://evlozisce.sodisce.si>)

3. Predpisi

Kulturno dediščino cerkve svetega Martina obravnavata dva pravna sistema, in sicer državno pravo (na državni in lokalni ravni) in cerkveno pravo.

3.1. Državni predpisi in predpisi lokalne skupnosti

Zakon o varstvu kulturne dediščine⁴ v prvem členu dediščino deli na materialno in živo dediščino. Materialno dediščino sestavljata premična in nepremična dediščina. Orgle predstavljajo premično dediščino, ki je nepremakljivo vezana na določeno zgradbo, najpogosteje cerkev. Izjema na tem področju so prenosne orgle (portativi) in pozitivni, ki jih je mogoče brez demontaže kot celoto prenesti tudi v drug prostor.

Dediščina so dobrine, podedovane iz preteklosti, ki jih Slovenke in Slovenci, pripadnice in pripadniki italijanske in madžarske narodne skupnosti in romske skupnosti, ter drugi državljanke in državljani Republike Slovenije opredeljujejo kot odsev in izraz svojih vrednot, identitet, verskih in drugih prepričanj, znanj in tradicij. Dediščina vključuje vidike okolja, ki izhajajo iz medsebojnega vplivanja med ljudmi in prostorom skozi čas.⁵

Premično kulturno dediščino, ki je v javni lasti, po zakonu hranijo in upravljajo muzeji in njim sorodne ustanove, ki imajo po zakonu to pooblastilo. Premična dediščina v zasebni lasti je za ohranjanje kulturne in nacionalne identitete ter vzgojo k estetiki in kulturni zavesti deležna specifične pozornosti. Njen lastnik ali posestnik naj jo skuša z ustrezno skrbjo čim boljše ohranjati, da bo ohranila svoj avtentični videz, pričevalnost in vrednost. Dediščina v bivalnem in delovnem okolju oplemeniti naša estetska občutja, nam vrača zgodovinski spomin in ustvarja vzdušje. Ker lastništvo premičnin, ki imajo posebno vrednost za slovensko kulturno dediščino, včasih prinaša določene obremenitve, obstajajo pravne možnosti dodelitve statusa takšnim predmetom. Uvrščanje v nacionalno bogastvo in razglasitev za kulturni spomenik zagotavlja lastniku tudi določene ugodnosti. Želimo si, da bi zasebniki, zbiratelji in vsi, ki imajo v posesti premično kulturno dediščino, le-to občutili kot posebno vrednoto.⁶ Premični spomeniki v lasti Rimskokatoliške cerkve so večinoma ostali na prvotni lokaciji v cerkvi ali župnišču.⁷

Cerkev svetega Martina na Bledu je spomenik lokalnega pomena, vpisan v nacionalni register dediščine pod evidenčno številko 904.⁸ Zanj velja Odlok o razglasitvi cerkve sv. Martina na Bledu za kulturni spomenik lokalnega pomena.⁹ Enota ima umetnostno-arhitekturni in zgodovinski pomen za Občino Bled, zato so jo razglasili za kulturni spomenik lokalnega pomena z lastnostmi arhitekturnega

⁴ Uradni list RS, št. 16/2008 15. 2. 2008.

⁵ Zakon o varstvu kulturne dediščine, 2. odstavek 1. člena.

⁶ http://www.mk.gov.si/si/delovna_podrocja/direktorat_za_kulturno_dediscino/muzejska_dejavnost_in_varstvo_premicne_kulturne_dediscine/ (2013-11-05)

⁷ http://www.arhiv.mk.gov.si/si/delovna_podrocja/kulturna_dediscina/premicna_kulturna_dediscina/spomeniki/ (2013-11-05)

⁸ Register nepremične kulturne dediščine (neuradni podatki dostopni na <http://rkd.situla.org/> pod nazivom Bled - Cerkev sv. Martina)

⁹ Ur.l. RS, št. 13/2004-544

in umetnostnega spomenika ter spomenika oblikovane narave.¹⁰ 5. člen odloka navaja varstveni režim, ki določa:

- varovanje kulturno-zgodovinskih, arhitekturnih, likovnih ter ambientalnih vrednot v celoti, njihovi izvornosti in neokrnjenosti ter varovanje vseh vedut na spomenik,
- prepoved vseh posegov v zaščitene tlorise, gabarite stavb, arhitekturne člene in opremo ter poslikave, razen vzdrževalnih posegov, ki jih s predhodnim kulturno-varstvenim soglasjem odobri Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije (v nadaljnjem besedilu: pristojni zavod) in za potrebe sakralne namembnosti spomenika,
- prepoved posegov v odprti prostor in njegove tlorisne značilnosti z razporedi stavb in drevja razen vzdrževalnih del, ki so odobrena s predhodnim kulturno-varstvenim soglasjem zavoda,
- v območju spomenika je prepovedano posegati v prostor s postavljanjem objektov trajnega in začasnega značaja, vključno z nadzemno infrastrukturo ter nosilci reklam, razen v primerih, ki jih s predhodnim kulturno-varstvenim soglasjem odobri pristojni zavod.

Zavarovano območje je namenjeno:

- trajni ohranitvi kulturnih, arhitekturnih, likovnih in krajinskih vrednot,
- povečevanju pričevalnosti kulturnega spomenika,
- prezentaciji kulturnih vrednot,
- učno-demonstracijskemu delu,
- znanstveno-raziskovalnemu delu.¹¹

Imetniki spomenika morajo z njim ravnati kot dobri gospodarji, ga vzdrževati na lastne stroške, oziroma ohranjati njegovo substanco, podobo in položaj v okolici, varovati spomenik pred nevarnostjo delovanja naravnih sil ali človeškega ravnanja ali pa jih prepustiti strokovni organizaciji.

Za vsak poseg v spomenik, njegove dele, opremo in vplivno območje spomenika je potrebno pridobiti kulturno-varstvene pogoje in na njihovi podlagi kulturnovarstveno soglasje ZVKDS, Območna enota Kranj.¹²

Razvojna usmeritev za kulturni spomenik Cerkev sv. Martina na Bledu je ohranitev sakralne in kulturne namembnosti ter postopno restavriranje poslikav in opreme.¹³

Za stokovne naloge varstva je pristojen Zavod za varovanje kulturne dediščine Slovenije, Območna enota Kranj.

2.2 Cerkevni predpisi

Nadškofija Ljubljana ima za odločanje v zvezi s kulturno dediščino vzpostavljene notranje upravne mehanizme. Na strokovnem področju načelno tesno sodeluje s pristojnimi državnimi ustanovami in praktično v vseh primerih dosledno upošteva njihova mnenja in določitve. Na področju obnov premične kulturne dediščine nadškof ordinarij občasno ustanovi posebno komisijo ali izbere posameznega svetovalca. Svetovalec ali komisija tako pripravi navodila, ki so za investitorja v objektih slovenske Katoliške cerkve obvezujoči. Komisija, njeni pooblaščen člani ali posamezni zunanji

¹⁰ Odlok o razglasitvi cerkve sv. Martina... 2. člen

¹¹ Odlok o razglasitvi cerkve sv. Martina... 5. člen

¹² Odlok o razglasitvi cerkve sv. Martina... 7. člen

¹³ Odlok o razglasitvi cerkve sv. Martina... 9. člen

svetovalci običajno tudi spremljajo izvajanje projekta, sodelujejo pri končnem prevzemu in napišejo poročilo. V primeru orgel gre običajno za prevzemni in kolavdacijski zapisnik.

Škofija Koper je leta 2012 pripravila Pravilnik komisije za sakralno dediščino.¹⁴ Pravilnik sam na sebi presega svoj naslov, saj ne govori le o procedurah delovanja komisije (KSD) in njenih pristojnostih (predvsem soglasju), ampak v večji meri o vsebinskih in proceduralnih zadevah, ki obvezujejo investitorja. Čeprav pravilnik teritorialno ne velja za Župnijo Bled, je vsebina dokumenta izjemno dragocena in v mnogih elementih smiselno uporabna.

10. člen¹⁵ Pravilnika določa, da je soglasje KSD je potrebno pridobiti v primeru premične sakralne dediščine.

- a) pri restavraciji¹⁶ fresk, stenskih in stropnih ornamentov, štukatur, ostale dekoracije, oltarjev in njihovih delov, vitrajev, krstilnikov, portalov in kamnitih vhodov ter vrat.
- b) pri restavraciji slik, kipov, liturgičnih paramentov (npr. kelihi, monštrance, svečniki, itd), cerkvene opreme, starejših knjig, sakralnega pohištva (orgel in njihovih omar, zakristijskih omar, korov, klopi, spovednic, prižnic, križevega pota),
- c) pri premikanju ali odstranitvi umetniških del in sakralne opreme z njihovega originalnega mesta v druge stavbe ali na druge lokacije (npr. v drugo cerkev, v župnišče, škofijski muzej, itd.);
- d) pri postavitvi ali izdelavi novih umetniških del v cerkvah (tudi, če gre za donacije), križevih potov, kipov, slik, vitrajev, bander, lestencev, okraskov, fresk, mozaikov, vrat iz različnih materialov.
- e) pri odtujitvi premičnin, ki so v inventarju določene kot dragocenosti, starine ali umetnine.

V 12. členu Pravilnik opredeljuje, odločbo ordinariata: Soglasje, ki ga izda KSD, je pogoj za pridobitev ordinarijevega dovoljenja. KSD bo ustrezna navodila in soglasje posredovala v roku 30 dni od sprejetja vloge.

Pravilnik ima dve prilogi, ki sta prav tako vsebinsko uporabni.

Navodila komisije za sakralno dediščino¹⁷ vsebujejo kratek opis procedure, ki jo ordinariat narekuje investitorju, in splošne napotke za ravnanje v skladu s civilno zakonodajo. Navedene so tudi ključne točke postopkov, kjer je sicer poudarek na nepremični dediščini oziroma konkretno na gradbenih posegih, vendar so za potrebe premične dediščine navodila vsaj posredno prav tako smiselno uporabna.

Obrazec za pridobitev soglasja komisije za sakralno dediščino¹⁸ vsebuje sistematično in enostavno razdeljen pregled načrtovanih del, ki jih investitor namerava izvajati na sakralnih objektih, pri čemer je poudarek na prilogah, ki jih ta pošlje v pregled komisiji.

Obrazec s podobnim namenom je izdala Nadškofija Ljubljana (za celotno državo) kot prilogo publikaciji Župnijska pisarna¹⁹ iz leta 1988, ki ga župnijski uradi uporabljajo pri svojem poslovanju. Iz

¹⁴ http://portal.rkc.si/uploads/0265/files/2013-03/vsebina-486/tevilka03_681a.doc (2013-11-05)

¹⁵ Pravilnik komisije za sakralno dediščino (Škofija Koper, 4. januarja 2013), 10. člen.

¹⁶ beseda restavracija se v zadnjem času ne uporablja več in jo nadomešča glagolnik restavriranje

¹⁷ Navodila komisije za sakralno dediščino (http://portal.rkc.si/uploads/0265/files/2013-03/vsebina-486/navodilksd_65db.doc) (2013-11-05))

¹⁸ Obrazec za pridobitev soglasja komisije za sakralno dediščino (http://portal.rkc.si/uploads/0265/files/2013-03/vsebina-486/obrazeczasoglasjeizvajanjadelksd_c6cd.doc) (2013-11-05))

objave celotnega besedila takratnega Zakona o varstvu kulturne dediščine pa lahko sklepamo, da je škofija upravljalce v primerih posegov v sakralno dediščino napotila na državne urade.

4. Uvodna beseda o orglah v blejski župnijski cerkvi

Orgle v farni cerkvi svetega Martina na Bledu so odličen inštrument. Leta 1910 jih je izdelal ljubljanski orglar Ivan Milavec. Bil je cenjen mojster, ki je naredil kar 37 podobnih inštrumentov, na primer v ljubljanski stolnici, v Begunjah, na Breznici, na Dovjem, v Kamniku, v Žireh in drugih krajih po Sloveniji in Hrvaški. Pregled je na voljo na spletni strani arsors.org, podrobnosti pa v knjigi Milavčeva orglarska delavnica.²⁰

Blejske orgle so postavljene na prostornem koru nad glavnim vhodom v cerkev in so vgrajene v dve veliki omari, ki ju je izdelal radovljiški podobar Janez Vurnik. Imajo 32 registrov. Igralnik je samostojec in ima dve manualni in pedalno klaviaturo. Povezave med tipkami in ventili za piščali so pnevmatske.

Na tehnične pomanjkljivosti in dotrajanost so doslej poleg domačih glasbenikov opozarjali tudi številni obiskovalci, predvsem organisti, uglaševalci in zborovodje gostujočih zborov in inštrumentalnih skupin. V preteklih petih letih smo zato k ogledu povabili nekatere tuje in domače strokovnjake za orgle, priznane koncertne organiste in poznavalce orgelske glasbe. Posebej velja omeniti člane Sielbermannovega društva iz Nemčije, v katerem deluje več ocenjevalcev izdelovalcev in kolavdatorjev, večkratne obiske predstavnikov Komisije za orgle ljubljanske nadškofije, druge orgelske strokovnjake, in strokovni pregled dr. Martina Karesa, predsednika združenja nemških orgelskih svetovalcev. Njihove pripombe, priporočila in nasvete smo strnili v zaključeno celoto.

Orgle se največ uporabljajo pri bogoslužju in spremljavi koncertnih nastopov. Včasih je bilo tudi več solističnih orgelskih koncertov. Funkcionalna ureditev je pomembna predvsem zaradi stalne liturgične rabe inštrumenta. Nezanemarljivo dejstvo je, da si Bled kot eminenten turistični kraj in cerkev kot ena od pomembnih atrakcij, ne more privoščiti orgel, ki ne delujejo. Zato pričakujemo, da bo prenovljen inštrument omogočal kakovostne kulturne in verske dogodke.

5. O nekdanjih orglah v blejski župnijski cerkvi

Podatek o najstarejših znanih orglah v blejski župnijski cerkvi je zapisan v Inventarju iz leta 1848²¹, kjer v poglavju Grätschaften pod številko 8 navaja "Kleine orgel mit fünf Registern". Kopija Inventarja ima navedbo "8. Eine leine orgel mit fünf Registern"²². Glede na dejstvo, da župnijski inventar iz leta 1816 orgel ne navaja, lahko sklepamo, da jih je cerkev dobila v obdobju med 1816 in 1848. Takrat sta na tedanjem Kranjskem bila najbolj aktivna kamniški orglar Peter Rumpel in ljubljanski Johann Gottfried Kunath.

¹⁹ Župnijska pisarna, več avtorjev, Ljubljana 1988

²⁰ Edo Škulj, Milavčeva orglarska delavnica, Škocjan pri Turjaku, 2007

²¹ rokopis; Nadškofijski arhiv Ljubljana, arhivska gradiva Župnije Bled, spisi F2

²² rokopis; Nadškofijski arhiv Ljubljana, arhivska gradiva Župnije Bled, spisi F2

O naslednjih orglah piše Josip Levičnik leta 1859²³: "V Gradu ob Bleškem jezeru so postavili to poletje nove orglje. Veljale so 1600 gld. Naredil jih je Peter Rojc iz Podbrezj, ki se je že večkrat v svojim delu zvedeniga mojstra skazal. Tudi na Koroškim že mnogo njegovih del cerkve zaljša, med drugim izverstne orglje na Žihpoljah ob Dravi."

Zgodnja Danica je leta 1864 prinesla vest²⁴: "L. 1859 je cerkev dobila dobre in lične orgle s 17 spremeni, ki jih je delal mojster Peter Rojic in stanejo 1600 gold. Ravno tisto leto spomladi je mojster Juri Pirc dogotovil uro za 500 gold."

Kakšne so bile te orgle delno izvemo iz ponudbe²⁵, ki jo je radovljiški orglar Anton Darnič pripravil za "napravo novih orgel v cerkev na Blejski otok" 4. marca 1912. V otoških orglah so namreč prvotno nameravali uporabiti piščali iz starih župnijskih orgel. Takrat so bile sicer Rojčeve orgle že razdrte, vendar je mogoče iz Darničevih opisov sklepati, kakšne piščali so imele, iz tega pa ugotoviti dispozicijo:

Principal 8'
Burdon 8'
Salicional 8'
Flauta maior 8'
Octav 4'
Fauta minor 4'
Viola 4'
Quint 3'
Superoktav 2'
Flaute 2'
Mixtur 2 2/3'
Kornet 1 1/3'
Subbass 16'
Oktavbas 8'
Quintbas 6'
Koralbas 4'
Pedalna zveza I-P

Staro cerkev so na velikonočni torek leta 1903 začeli podirati²⁶. Pred tem je podjetje Bratov Zupan iz Kamne gorice Rojčeve orgle razdrlo in shranilo v župnišču. Delo je bilo izvedeno 15. in 16. aprila 1903²⁷. Po dokončanju nove cerkvene stavbe je isto podjetje stare orgle postavilo na novi kor. Delo so opravili do praznika sv. Martina in 12.11.1904 prejeli prvi obrok plačila. Celotni stroški podiranja in postavitve so znašali 315 gld. oziroma 630 kron.²⁸

²³ Zgodnja Danica: katoliški cerkveni list (09.06.1859), letnik 12, številka 12. (<http://www.dlib.si>)

²⁴ Zgodnja Danica: katoliški cerkveni list (10.09.1864), letnik 17, številka 26. (<http://www.dlib.si>)

²⁵ rokopis, arhiv Župnije Bled, mapa II.6 (orgle)

²⁶ Kimovec, Franc: Bled nekdanj in sedaj, 1908, Založila jezerska cerkev.

²⁷ podatki na podlagi računa; arhiv Župnije Bled, mapa II.6 (orgle)

²⁸ dopis Brata Zupan, orglarja, 2.1.1905; arhiv Župnije Bled, mapa II.6 (orgle)

6. Milavčeve orgle ob izdelavi leta 1910

Stare Rojčeve orgle niso mogle zapolniti prostora nove cerkve, zato so si farani že kmalu po blagoslovu nove cerkve želeli tudi bolj ustreznih orgel. V to smer si je prizadeval predvsem tedanji blejski kaplan Franc Kimovec²⁹. Že v knjižici Bled nekdanj in sedaj je zapisal: "Ko bo cerkev še poslikana in dobi nove orgle, bo ena najkrasnejših stavb na Kranjskem." Dobiček od prodaje partitur svojih tiskanih skladb je namenil za blejske orgle, kot je zapisano na primer v časniku Gorica.³⁰

Novice iz blejskega kota v časniku Domoljub³¹ prinašajo o orglah naslednjo novico:

"Tudi za nove orgije je napravljen načrt in celo proračunane posamezne piščalke, ki jih bo malo manj kot dva tisoč vseh skupaj, samo denarja še ni. Stale bodo piščali posamezne (priračunani so pa tudi drugi stroški): največja piščal 100 kron (ta je že obljubljena), najmanjše pa po 10 vinarjev. Če bi vsak človek v fari eno piščal kupil, pa so orgije, ki so res potrebne in ki bi lepoto cerkve tako zelo povišale, zagotovljene. Stare orgije pa združiti z jezerskimi v ene same, pa bi bilo v novi in jezerski cerkvi dobro, celo izvrstno, tako je pa povsod pomanjkljivo."

6.1 Predlog za orgle iz leta 1907

Predlog dispozicije za nove orgle je pripravil častni kanonik ljubljanske stolnice in pisec člankov o cerkveni umetnosti in glasbi Josip Smrekar³². Iz leta 1907 je tako znan rokopis s predlogom za blejske orgle z naslednjo dispozicijo:

1. Bordun 16' weit m.
  2. Principal 8'
  3. Bordun 8'
  4. Flauto amab. 8'
  5. Gamba 8'
  6. Salicional 8'
  7. Trompete 8'
  8. Octava 4'
  9. Rohrfl. 4'
  - 10a. Superoct. 2'
  - 10b. Cornet – Mixtur 4', 2 2/3', 2', 1 3/5', 1 1/3', 1'
- II. Man
11. Viol. Principal 8'
Suboct. Fors. ex 23
  12. Liebl. Ged. 8'
  13. Harmonika 8' Holz
  14. Violina 8'
  15. Quintaton 8'
  16. Oboe

²⁹ Edo Škulj, tipkopis, Bled, župnijska cerkev.

³⁰ Fajgelj, Danilo: Književnost-umetnost, Gorica 17.03.1908, številka 22 (<http://www.dlib.si>)

³¹ Domoljub slovenskemu ljudstvu v poduk in zabavo (19.12.1907, letnik 20, številka 51)

³² Gradivo iz rokopisov Josipa Smrekarja je zbral dr.Edo Škulj, objavljeno v Škulj E.: Milavčeva orglarska delavnica, Škocjan pri Turjaku, 2007

- 17. Dolce 8'
- 18. Gemshorn 4'
- 19. Flaut. trav. 4'
- 20. Harmon. aeth. 2 2/3', 2' & 1'

Pedal

- 21. Principalbass 16'
- 22. Subbass 16'
- 23. Salicetbass 16'
- 24. Posaune 16'
- 25. Quintbass 10 2/3'
- 26. Octavbass 8' (comb.)
- 27. Cello 8'
- 28. Fagot 8' comb.

Man. Kopp. II zu I
Subokt. K. II zu I
Superokt. K. II zu I
III zu II
Superokt. in II M.
in III M.
Pedalkop. I M.
II M
Melodija I k II M.
ped. k I M.
Flötenchor
Streicherchor

Zbiralniki z avtomatično predalno spremembo:

za cele orglje: p. mf. f. ff. O.
za I. Man: mf. f. ff. O.
za II. Man: mf. f. ff. O.
za III. Man: ff. O.
za pedal: p. mf. f.

Rohrwerk-Einsteller.
Schallkasten.
Freie Combination.
Generalcrescendo.
M – 20 bildet auch III. Manual.
80mm & 70mm Wind.

Iz nekoliko nejasnega zapisa morda lahko sklepamo, da je Smrekar svoj načrt za Bled naredil na osnovi leto prej pripravljene Spomenice o orglah ljubljenske stolnice³³. Za stolnico je namreč načrtoval trimanualne orgle s podobnimi kombinacijami.

³³ Cerkevni glasbenik, 29 (1906), 1

6.2. Potrditev predloga leta 1909

Josip Smrekar je kasneje pripravil nov načrt za orgle in dispozicijo, ki jo je potrdil Knezo škofijski ordinariat v Ljubljani 29. maja 1909.³⁴ Iz dopisa je mogoče sklepati, da predlog za omaro še ni bil potrjen. Načrt je bil naslednji:

I. Man. C-g3

1. Bordun 16', C 146/186m weit, 20 Zinn 36 Holz	5 Kg.
2. Principal 8', ab F in Prosp. C 143m d., 5 Zink	55 Kg.
3. Bordun 8', C 94/119 br., 24 Holz	4 Kg.
4. Flute harmonique 8', ab c in Prosp. C 90/114m br., 12 Holz	6 Kg.
5. Gamba 8', C 80m d., 12 Zink	13 Kg.
6. Salicional 8', C 86m d., 12 Zink	14 Kg.
7. Harmonika 8', C d. 60/76m, 36 Holz	3 Kg.
8. Trobenta 8', C 125m d.	
9. Oktava 4' v Prosp. C = 85m,	25 Kg.
10. Cevna flavta 4', c d. 73m, 12 Zink, 44 Zinn	14 Kg.
11. Flute a pavillon 2', c = 50 d., ganz Zinn	8 Kg.
12. Mikstura 4' od c, 2 2/3', 2', 1 1/3', 1' ganz Zinn, 44m, 63m, 50m, 36m, 29m	37 Kg.
13. Kornet 2 2/3' od g, 2' od c, 1 3/5' ganz Zinn, 53m, 34m, 47/24Z	18 Kg.
(avtomatično zvezan z Bord. 8' in Cevno flavto 4')	

II. Manual C-g3.

13a. Flauta 16', kombinirana iz št. 16 in 24b.	
14. Violin. Principal 8' v prosp. Od c, C=119m d.,	74 Kg.
15. Ljubki Bordun 8', C=83/105m, 24 Holz	3 Kg.
16. Flauto amabile 8', C=73/93m br., 24 Holz, 44 Zinn	
17. Oboa 8', C 78m d.	
18. Dolce 8', C 120/70, 12 Zink	16 Kg.
19. Viola 8', C=73m d., 12 Zink, 56 Zinn	13 Kg.
20. Gemshorn 4', »od C v prospektu«? 50/75m, ganz Zinn	16 Kg.
21. Flauto traverso 4', ganz im Prosp. 72m.	
22. Dubleta 2 2/3' & 2', 58/31 & 41m.	12 Kg., 17 Kg.

Pedal C-d.

23. Principalbass 16', C 220/280m, Holz	
24. Subbass 16', C = 172/219m.	
24a. Bordun 16', komb. iz št. 1.	
24b. Salicetbass 16', komb. iz št. 6, 110m br., 12 Holz	
25. Pozavna 16', 210m d.	
26. Kvinta 10 2/3', 129/165m.	
26a. Oktavbas 8', komb. iz št. 23, 24 Zink.	
27. Cello 8', C = 105m d., Zink.	

Zveze:

Manualna II M. k I M.

³⁴ arhiv Župnije Bled, mapa II.6 (orgle)

Suboktava II – I
Superoktava II – I
Superoktava v I M.
Superoktava v II M.
Višja oktava v II M.
Melodija I – II M.
Melodija Ped. – I M.
Pedal z avtomatično pedalno izpremeno

Sapni pritisk za I Man. in Ped. 85m. za II Man. 70m.

Zbiralniki:
Piano
Mezzoforte
Forte
Pleno
Tutti s Subokt. II – I in Sup. okt I in (če so odprti)
Sprožnik, ki vse zbiralnike podere.
Generalcrescendo za cele orgle.
Tutti za II Man. in ena poljubna kombinacija.
Jezičniki se posebej odpirajo.
Zbora flaut in gosli.

Zinngehalt: Prospekt 85%, inern 75%, Flöten 50%.
Rohrenpneumatik mit Kegelladen.

10 Jahre Garantie. Aufstellung 1910 (resp. 1911).
Zahlung: Die Hälfte med delom pro rata effecti, 1/4 sogleich nach Aufstellung, restl. 1/4 bei Übergabe (nach provisorische Collaudation), definitive Collaudation nach 1 Jahr.
Orgelgehäuse besorgt separat die Kirchenvorsteherung.

Troškovnik:
27 popolnih spremenov po 380 K = 50.260 K.
Izredni stroški za prospekt 445 K.
(nečitljivo zaenkrat) 1.134 K.
Torej skupaj = 51.839 K. brez omare.

Ordinariat je 29.5.1909 Smrekarjevo dispozicijo potrdil z nekaj predlogi za spremembe: Očitno obstajata dve različici istega dokumenta, ki se po predlogu sprememb nekoliko razlikujeta. V NŠAL³⁵ obstaja dopis z naslednjo vsebino:

Čast. župnijskemu uradu v Bledu.

³⁵ tipkopis; Nadškofijski arhiv Ljubljana, arhivska gradiva Župnije Bled, spisi

V odobrenje semkaj predložena dispozicija za nove orglje v tamošnji župni cerkvi je glede svoje sestave imenovati izvrstna; učinek bo pri dobri izvršitvi brez dvoma krasen. Odobruje se torej predloga pišujočim za izdelavo.

Nasvetuje se le še Principal 8' menzurirati za poltona širje (C = 149m v premeru). Tudi naj bi bila menzura Flauto traverso 4' za tri poltone ožja, sicer nima II manual nobeden nežin spremen te velikosti.

Zahtevana cena je pri tej bogati opravi dostojna.

Omarin načrt naj se pred izdelovanjem tudi semkaj v presojo dpošlje.

Dispozicija s prikladama se Vam pridejano vrne.

Kn. o. Lj. 29/5 1909.

V ŽA³⁶ ima dopis z istim datumom naslednjo vsebino:

(Št. ad 2067)

Častitemu župnijskemu uradu na Bledu.

V odobrenje semkaj predložena dispozicija za nove orglje v tamošnji župni cerkvi je glede svoje sestave imenovati izvrstna; učinek bo pri dobri izvršitvi brez dvoma krasen. Odobruje se torej predloga s pičujočim za izdelavo.

Nasvetuje se le še Principal 8' (I.M.) menzurirati za poltona širje, nasproti pa Principalbass 16' napraviti ožji (C naj ima 209/266m po razmerju /:2 2/3); tudi naj bi bila menzura Flaute travers 4' za tri poltone ožja sicer nima II. manual nobenega nežnega spremena te velikosti.

Zahtevana cena je pri tej bogati opravi dostojna.

Omarin načrt naj se pred izdelovanjem tudi dpošlje semkaj v presojo.

Dispozicija s prilogama vrača.

Kn. šk. ordinariat v Ljubljani, dne 29. maja 1909.

6.3 Sklenitev pogodbe z Ivanom Milavcem

V vmesnem obdobju je pogodbo pripravil Franc Kimovec in jo skupaj s stroškovnikom poslal župniku.

V pripisu med drugim navaja:

Prečastiti gospod svetnik!

Pošiljam Vam načrt pogodbe in natančen troškovnik za Vaše nove orgle. Mislim, da sem dovolj natančno vse preciziral. Nekaterih stvari, ki so že v načrtu (dispoziciji) in pa par reči, ki so še kot sameposebi umljive, nisem posebej zapisal, ker ni mogoče drugače da jih mora mojster izgotoviti, ako hoče, da bodo orgle sploh pele.

Pogodbo je v praktično enaki obliki bila kasneje podpisana. Kimovčev stroškovnik³⁷ pa je naslednji:

Projektirane nove orgle za blejsko župnijsko cerkev

<i>1</i>	<i>27 popolnih izpremenov po 380K</i>	<i>10.260 K</i>
<i>2</i>	<i>4 kombinirani</i>	<i>710 K</i>

³⁶ arhiv Župnije Bled, mapa II.6 (orgle)

³⁷ arhiv Župnije Bled, mapa II.6 (orgle)

3 izredni stroški za prospekt	445 K
4 melodija za pedal	75 K
5 višja oktava za II. manual	45 K
6 super oktava za I. manual	40 K
7 piščali, mehanika za sup.okt I.m	195 K
8 zbora flavt in goslij	33 K
9 general crescendo	58 K
10 poljubna kombinacija	80 K
11 dva tona v pedalu več	24 K
12 meh s 70 m/m za II. man	78 K
13 vreteno za meh	150 K
14 vožnja doma in vlak	120 K
15 Skupaj	12.313 K

N.B. Stroški pod št. 1 – 13 so deloma dani vsled lokalnih razmer (n. pr. št. 3: dve omari s silno bogatim prospektom) deloma jih je pri tako velikih in iscer bogato opremljenih orglah škoda izpustiti, dasi teh priprav navadne orgle pri nas nimajo; zato bi bilo mogoče vse postavke od št 3 – incl. 12 izpustiti seveda bi bilo škoda zlasti nekaterih.

Pogodba med župnikom Janezom Oblakom in orglarjem Ivanom Milavcem, ki jo harni župnijski arhiv, je bila podpisana na Bledu, 30. avgusta 1909. Glasi se takole:

Pogodba³⁸

glede nabave novih orgel za župnijsko cerkev na Bledu, ki sta jo sklenila župni urad imenovane župne cerkve in orglarski mojster I. Milavec v Ljubljani.

A

1) Orglarski mojster Ivan Milavec izvrši orgle za župno cerkev v vseh delih natančno po priloženi dispoziciji in priloženem stroškovniku.

2) Material mora vzeti kar najboljši; les za igralnik, kanale, sapnice, piščali, meh mora biti suh, uležan, kar moč malo grčav; posebno mora skrbeti, da bodo imele cinaste piščali primerno visoko odstotkov cina. In sicer v prospektu vse po 87%, v notranjosti pa 75%, le flavte po 50% cina.

³⁸ rokopis, podpisan; arhiv Župnije Bled, mapa II.6 (orgle)

- 3) Sestav: cevna pnevmatika s stožci. Posebno skrbno mora mojster na to paziti, da bodo piščalke precizno odgovarjale.
- 4) Meh goni vreteno, ki mora biti tako pripravljeno, da bo lahko tudi z električno silo gonilo. Dajati mora izdatne, mirne sape tudi v tem slučaju, če bi se dolgo časa s polnimi orglami igralo.
- 5) Najvažnejša je intonacija. Vsak register mora dobiti svojemu imenu primeren značaj, in sicer ne le splošno, ampak še posebej z ozirom na te orgle in na to cerkev. Ako bi intonacija kakega registra po mnenju strokovnjakov ne odgovarjala zahtevam, je mojster dolžan brez ugovora takoj register preintonirati, ali če bi to več ne šlo, celo nov register vstaviti. Intonacija bodi splošno mehka, nežna; celo registri s krepkim glasom naj ne bodo premočni, ampak dostojanstveno mirni.
- 6) Mojster garantira 10 let za izvršeno delo; to pa tako, da mora vsak nedostatek, ki bi se v tem roku pokazal bodisi vsled slabega materiala, bodisi vsled netočnega dela in izvršitve ali vsled napačne konstrukcije brez ugovora na lastne stroške odstraniti oziroma izboljšati. Izvzete so napake, ki jih pri intonaciji in višini glasu povzroča prah, izpremena v temperaturi, prevelika vročina ali vlaga, mrčes in golazen. Izvzeti so tudi slučajji, če bi se bodisi po nesreči bodisi nalašč kaj poškodovalo.
- 7) Orgle bo postavil do sezone leta 1910 (oz.1911); izgotovljene morajo biti in postavljene vsaj do julija /prečrtano srede avgusta/ istega leta.
- 8) Hrano sebi in za postavljanje potrebnemu osebju oskrbi mojster sam.
- B**
- 9) Župni urad oz. cerkveno predstojništvo župne cerkve na Bledu oskrbi mojstru in potrebnemu osebju stanovanje za dobo postavljanja.
- 10) Isti oskrbi in plača vožnjo od kolodvora do cerkve.
- 11) Od dogovorjene svote se mojstru izplača prvi dve četrtini še med delom, in sicer v razmerju z izvršenim delo; tretha četrtina se izplača takoj po dovršenem postavljanju orgel, ostanek po izročitvi orgel v last cerkvenega predstojništva. V slučaju posebne potrebe se more kak znesek od zadnjih dveh četrtin na njegovo prošnjo že pred določenim terminom izplačati.
- 12) Predno cerkveno predstojništvo orgle v svojo last prevzame, poskrbi za provizoričen ogled in začasno preizkušnjo (kolavdacijo).

13) Kolavdacija se izvrši približno eno leto po izvršitvi orgel.

14) Omaro za orgle preskrbi predstojništvo župne cerkve in sicer do tega termina, da bo mogel orglarski mojster orgle brez zadrževanja o pravem času pričeti postavljati.

15) Celotna cena znaša 12200 K, Dvanajttisočdvesto kron; 6000K se plača 2/II 910, 3000K 1/6 910; ostalo pri prvi kolavdaciji.

Na Bledu, 30. avgusta 1909

Janez Oblak, župnik

Ivan Milavec, orglar

6.4 Potek in zaključek del

2. Marca 1910 se Ivan Milavec v pismu³⁹ zahvali za prejet obrok in poročča o napredku dela

Velečastni gospod svetnik!

Prav lepo se Vam zahvaljujem za nakazani znesek šest tisoč kron, na račun novih orgel katere sem že pred mesecem prejel. Oprostite prosim da se Vam šele danes zahvaljujem. Vsled nujnih opravil in skrbi sem skoro pozabil. Vaše orgle delamo prav pridno, piščali bodo še te teden razum 24 velicih vse zalimane, cinaste so že tudi v delu, sapniki so že do polovice gotovi, tako da vsi deli razum mehu ki pa pride v kratkem na vrsto v delu. Pri vsem pa pazim na to da bode delo solidno in da Vas bom s orglami v vseh ozirih popolnoma zadovoljil.

Še enkrat se Vam lepo zahvaljujem ter se priporočam

z odličnim spoštovanjem

vdani

Ivan Milavec

V župnijskih oznanilih⁴⁰ iz let 1909 in 1910 glede načrtovanja in postavljanja orgel ni posebnih obvestil. Edina omemba je za XIV nedeljo po binkoštih, 21/8 1910:

... danes teden XV ned po binkoštih, god sv. Avgušтина, obletnica posvečevanja nove cerkve (semenj) in blagoslov novih orgelj, zj. sv. maša z blag., ob 10-ih peta za blag., obakrat darovanje za nove orgle
...

³⁹ arhiv Župnije Bled, mapa II.6 (orgle)

⁴⁰ Nadškofijski arhiv Ljubljana, arhivska gradiva Župnije Bled, knjige F6

Naslednjo nedeljo je bilo dodatno oznanjeno: ... Pop. 1/2 3 pete litanije. Ob 4 koncert ob orglah.

Uredništvo⁴¹ Cerkevne glasbenika hrani z dnem 30.8.1910 datiran dopis z Bleda, ki je bil objavljen s podnaslovom *Blagoslovljenje novih orgel*⁴²:

Odkar se je dvignila iz razvalin stare cerkve sv. Martina na Bledu nova, prekrasna gotska stavba, se je kazalo od dne do dne bolj, da je na novem prostornem cerkvenem koru treba odstraniti stare, majhne in deloma preperle orgle in zameniti jih z novimi, ki bodo delale čast novi cerkvi in bodo tudi pripravne zdaj podpirati mnogobrojni zbor cerkvenih pevcev in pevk. Za čast božjo tako izredno vneti č. g. svetnik–župnik Janez Oblak je to takoj uvidel in jel marljivo pripravljati se za nabavo gmotnih sredstev za nove orgle. Njegova spretnost in vztrajnost je težave v par letih premagala. Naročil je nove orgle pri domačem mojstru Milavcu v Ljubljani, omaro pa naj bi izvršil c. kr. konservator Vurnik v Radoljici. Za dispozicijo novih orgel se je posebno trudil nekdanji blejski kaplan Fr. Kimovec in pa prerano umrl prelato J. Smrekar. Tako so priprave dozorele. Lansko leto se je napravila pogodba in letos meseca julija in avgusta sta oba mojstra postavila v cerkev svoje delo. Za dan 28. avgusta je bilo določeno slovesno blagoslovljenje. Cerkev in nove orgle in kor so dekleta bogato ozaljšale z zelenimi in cvetnimi vencami in lep broj vernikov se je zbral ob določeni uri na pomembno redko slovesnost. Najprej je blagoslovil č. g. kanonik dr. Andrej Karlin ob obilni asistenci nove orgle. Nato je vernikom z lece v navdušeni besedi razpravljal o namenu orgel za cerkveno službo božjo in za verno ljudstvo. Omenjal je, kolika čast je za posamezne člane pevskega zbora, da smejo sodelovati pri cerkvenem zboru, ki se v slovesni službi božji strne z mašnikom in oltarjem v jedno celoto. Pobožno, slovesno petje pri službi božji je živo, slovesna molitev, ki prodira naravnost pred prestol božji. Pri slovesni sv. maši je domači pevski zbor pod vodstvom g. Fr. Kimovca pel njegovo mašo *in hon. Ss. Cordis*. Introitus je bil koralen. Graduale *Os justi* (komp. Fr. Kimovec). Ofertorij so recitali, potem pa še dodali slovesni Aiblingerjev: *Jubilate Deo*. Communio so zopet recitali. Orgljanje med službo božjo je oskrbel naš slavnoznani umetnik prof. A. Foerster iz Ljubljane. Ne rečem preveč, ako opomnim, da je bil kor izborno naštudiran in da je vsled tega petje v tehničnem oziru ugajalo tudi najfinejšim ušesom. O igri na orglah pa ne gubimo nobene besede, ker je sploh znano, da je g. Foerster na orglah umetnik in mu ga zlasti v prostem preludiranju ni para daleč na okrog. Temu poročilu bi dostavil le še besedo, željo namreč, da se i v bodoče ohrani pevski zbor na tej višini, na kateri se je ta dan pokazal.

Ker pravkar biva na Bledu mnogo tujcev v letovišču, je umevno, da je č. g. župnik hotel tudi tem dati priliko, da čujejo nove orgle in zmožnost pevskega zbora. V to svrhu je bil naznanjen ob 4. uri popoldne cerkveni koncert z nastopnim sporedom: 1. Kistler: *Slavnostna predigra v D–duru*; 2. Kimovec: *Nove orgle*, zbor; 3. Musil: *Fugeta po Hmeličkovih temi*; 4. Graduale, zbor; 5. Canestrari: *Allegretto festoso v A–duru*; 6. P. Hugolin Sattner: *S cveticami te venčamo*, zbor z orglami; 7. Guilmant: *Komunija*, trio za dva manuala in pedal; 8. Kimovec: *Psalm 150*, zbor; 9. Springer: *Poigra o temi Salve Regina*; 10. Aiblinger: *Jubilate Deo*, zbor; 11. Foerster: *Tantum ergo v B–duru* s slovesnim blagoslovom. – Točke za orgle je izvajal č. g. stolni kapelnik Stanko Premrl, pevske točke pa so izvršili pevci in pevke domačega zbora. Med posameznimi intervali pa je prosto preludiral blag. g. A. Foerster in tako pokazal občinstvu, ki se ga je mnogo zbralo v cerkvi, moč in blagoglasnost

⁴¹ zasebni podatek Edo Škulj

⁴² Cerkveni glasbenik 33 (1910), 68–69

posameznih registrov. Vse se je zvršilo v najlepšem redu in na občno zadovoljnost, vse je občudovalo lepi orgel primerno sestavo in zunanjo obliko. (Strokovno oceno orgel prinese nas list v prihodnji številki. Ured.) Končno bi le izrazili željo, naj bi nove orgle našle vedno spretnih organistov in naj bi pevski zbor ostal vedno vsaj na tej višini.

Orgelsko omaro je izdelal Janez Vurnik⁴³ iz Radovljice, kar potrjuje z izdanim računom 1. septembra 1910:

Račun

velečastitemu predstojništvu farne cerkve sv. Martin v Gradu (Bled)

Po častitem naročilu smo izvršili:

1 vrata znotraj cerkve pri vhodu pred zvonik iz hrastovega lesa

1 kredenčno mizo iz hrastovega lesa

1 klečalnik iz hrastovega lesa

in popravo 1 podobe Križanega

to delo skupaj

K 463,86

2 orgeljni omari, to delo skupaj

K 3391,32

Skupaj Kron

3855,18

prejetno na račun

2400,00

ostanek Kron

1455,18

Prejel na račun:

10/10 09   K1000

24/12 09   K400

4/1 10   K300

9/4 10   K300

6/8 10   K400

Skupaj   K2400

Radovljica, 1. sept. 1910

J Vurnik

3. oktobra 1910 je Ivan Milavec⁴⁴ podal obračun:

V Ljubljani, 3. oktobra, 1910

Račun

za p.n. Velečastito predstojništvo župne cerkve na Bledu

28/VIII 1910 Napravil nove orgle v župno cerkev za

12.200 K

prejel

11.500K

⁴³ arhiv Župnije Bled, mapa II.6 (orgle)

⁴⁴ arhiv Župnije Bled, mapa II.6 (orgle)

ostane 700K

Prejel na račun:

<i>5/II 1910</i>	<i>6000</i>
<i>2/VII 1910</i>	<i>2000</i>
<i>23/VII 1910</i>	<i>100</i>
<i>17/VIII 1910</i>	<i>400</i>
<i>28/VIII 1910</i>	<i>3000</i>
<i>Skupaj</i>	<i>11.500</i>

Z odličnim spoštovanjem
Ivan Milavec

Končno poplačilo je Milavec dobil 20. avgusta 1911, ko z računom⁴⁵ potrdi, da je prejel znesek dvanajst tisoč in dvesto kron.

6.5 Kolavdacija

Urednik CG Stanko Premrl je v opombi pri članku iz leta 1910 obljubo držal in v prispevku *Nove orgle v župni cerkvi na Bledu v Cerkvem glasbeniku*⁴⁶ objavil naslednjo oceno:

Za dan 16. septembra sta imela preč. g. svétnik p. Hugolin Sattner in pisec teh vrst dogovorjeno, da prideta preizkusit blejske orgle. Ker je pa bil g. svetnik tisti dan službeno zadržan, sem jih podpisani preizkušal sam ob navzočnosti čast. gosp. blejskega kaplana Fr. Zabreta in g. orglarskega mojstra J. Milavca iz Ljubljane, izvršitelja teh orgel. Dispozicija orgel je sledeča:

I manual
01 Burdon 16'
02 Principal 8'
03 Burdon 8'
04 Harmonična flavta 8'
05 Gamba 8'
06 Salicional 8'
07 Harmonika 8'
08 Oktava 4'
09 Cevna flavta 4'
10 Flute a pavillon 2'
11 Mikstura 2 2/3'
12 Kornet 8'
13 Trobenta 8'

⁴⁵ arhiv Župnije Bled, mapa II.6 (orgle)

⁴⁶ Cerkvni glasbenik letnik 34 (1911) 84-85

II manual
14 Flavta 16'
15 Violinski principal 8'
16 Burdonček 8'
17 Flauto amabile 8'
18 Dolce 8'
19 Vox coelestis 8'
20 Viola 8'
21 Gemshorn 4'
22 Flauto traverso 4'
23 Dubleta II 2 2/3'
24 Oboa 8'

Pedal
25 Principalni bas 16'
26 Subbas 16'
27 Burdon 16'
28 Salicet 16'
29 Kvintni bas 10 2/3'
30 Oktavni bas 8'
31 Cello 8'
32 Pozavna 16'

Cele orgle stoje v dveh krasnih, od + c. kr. konservatorja J. Vurnika napravljenih omarah, ki imata v pročeljih 134 pevajočih piščali. Mehova sta dva: veliki s tremi zajemalci na vreteno, ki ima 82 mm sapnega pritiska, in manjši za II. manual s 70 mm sapnega pritiska.

Izvrstno in izredno bogato disponirane orgle so se gosp. mojstru J. Milavcu izborna posrečile. Fina in zelo značilna je intonacija posamnih registrov bodisi violinskih bodisi flavtnih bodisi jezičnikov, ki se dajo medsebojno spajati v najraznovrstnejše in čudovito lepe kombinacije. Mogočen je učinek celih orgel.

Orgle so pnevmatične s sapniki na stožke; odgovarjanje piščali sicer res ni idealno točno, a – upoštevajoč pnevmatični sistem, ki redko nudi kaj boljšega, – moramo reči, da dosti zadovoljivo.

Sploh je pa funkcija celega registrskega in drugega aparata jako dobra in brez vse graje. – Orgelski material je soliden. Orgle v cerkev postavljene in popolnoma dovršene so stale brez omar 12.200 K, kar za tako bogato opremo sigurno ni prevelika svota.

Nove blejske orgle so dosedaj največje in mislim tudi najbolj uspelo Milavčevo delo. Sodeč po uspehu impozantnih blejskih orgel smemo z gotovostjo pričakovati, da bo g. Milavec kos še večjim in težjim nalogam. Kar Bog daj!

6.6 Nabava in namestitev električnega motorja

Mojster Ivan Milavec je 18.1.1915 umrl, njegovo delo so nadaljevali njegovi delavci pod vodstvom orglarjeve vdove Pauline Milavec. Župnijski arhiv Bled hrani račun in pismo⁴⁷, ki se nanaša na poravnavo računa za nabavo in montažo motorja. Motor in ventilator za orgle so vgradili marca 1915. Kupljen je bil pri podjetju Meidinger & Co v Bazlu v Švici. Naročil ga je Ivan Milavec 13. oktobra 1914, in je bil odposlan 27.11.1914. Kot prejemnik je naveden Ivan Oblak, Veldes (Krain). Skupna cena motorja, zračne turbine in pripadajoče drobne opreme po računu iz Švice je znašala 1237 Kron.

V Ljubljani, 6. aprila 1915

Račun za prečastitega gospoda Ivana Oblak, župnik Bled

30/11 1914 Račun G. Meidinger & Co	Kr. 1237,00
7-10/3 1915 1 delavec	24,50
1 delavec	17,50
6 krat poštna vožnja 2 delavca a 50	3,00
6 krat vožnja po železnici a 2,10	12,60
les	4,00
koža	5,00
prabkovina	1,50
drat, kolesa, vijaki	2,90
 [Skupaj]	 1308,00
 2. aprila Na račun prečast. Dr. Kimovec	 Kr. 800,00
[ostane]	Kr. 508,00

V Ljubljani, 17. aprila 1915

Prečastiti gospod župnik v Bledu

Po prečastitem gospodu dr. Kimovec mi blagohotno izročeni Kr 508 porabili so se isti dan t.j. 13. t.m. v poravnavo računa. Vdano se Vam zahvaljujem za prejeti znesek. Prosim Vas prečastiti gospod župnik da blagovolite ako se izkaže pri orglah kako opravilo ptorebno, mi to takoj naznanite, da pošljem v svrhu ureditve nemudno enega delavca;

Priporočam se Vam da se blagovolite blagohotno name ozirati ako bodete Vi ali pa Vaši prečastiti duhovni prijatelji in znanci kateri harmonij potrebovali. Nekaj ima še popreje izdelanih, prevzamem pa jih tudi od najpriprosteje do najfinejše vrste natančno po urniku, katerega je še moj rajnki soprog pred smrtjo nabavil, v izdelovanje.

Ponovno se Vam zahvaljujem, priporočam se vdano Vašej nadaljni naklonjenosti, s najodličnejem spoštovanjem

Paulina Milavec

⁴⁷ arhiv Župnije Bled, mapa II.6 (orgle)

6.7 I. svetovna vojna

V župnijskem arhivu je shranjena tudi kopija dopisa⁴⁸ na škofijski ordinariat z dne 4.9.1917 v nemščini, v katerem župnik Oblak opisuje stanje in uporabo orgel, pri čemer predvsem poudarja, kako jih občudujejo obiskovalci Bleda, ki prihajajo k maši v župnijsko in otoško cerkev ob nedeljah in praznikih. Na podlagi tega pisma je verjetno prišlo do odločitve, da se piščali teh orgel ne odzamejo za vojaške potrebe.

6.8. Omemba starega meha in ostanek mehanizma

Župnijski arhiv hrani odgovor⁴⁹ Kenzoškofijskega ordinariata z dne 14.9.1917, ki pravi:

Častitemu župnemu uradu na Bledu.

Na ondoto vlogo z dne 5. t.m. št. 218 se župnemu uradu sporoča, da je prejšnji orgeljski meh po sodbi veščakov vreden najmanj 120 K.

Generalni vikar.

Glede na ceno meha za II. manual, ki jo je Kimovec v svojem stroškovniku ocenil na 78 kron, bi lahko sklepali, da so menjali veliki meh, ki jim je morda povzročal težave ali pa ni ustrezal po namestitvi motornega vpihovanja zraka. Verjetno je, da je bil meh za I. manual prvotno nameščen v severni orgeljski omari, za nov meh pa so prostor izbrali deloma za omaro. Takrat so zaomarni prostor zaprli na obeh straneh in v bistvu omaro s poševno steno podaljšali do stene tik okna. Ohranjen je lesen vzvod in del mehanizma. Prejšnji meh se je tlačil z navpično premikajočo se ročico. Sedaj je poleg motornega vpihavanja z ventilatorjem možno tudi ročno polnjenje s pomočjo dveh pomožnih mehov in rotacijske ročice s prenosi.

7. Nekaj tehničnih podrobnosti

Orgle so nameščene v dveh omarah. Položaj in okvirna situacija je razvidna iz priloge. V severni omari je piščalje I. manuala, za njo pa večji meh in pedalni registri, ki imajo največje piščali fizično krajše od 8'. Burdon 16 je delno v omari, delno za omaro na dvignjenem podestu. Piščalje ima tri pohodne deske za potrebe vzdrževanja, kakor je razvidno iz priloge.

V spodnjem delu omare je razvod pnevmatske trakture z releji, razvod zračnih kanalov, ventilator z motorjem in potrebni del električne napeljave.

V južni omari so registri II. manuala, razvod pnevmatske trakture in manjši zalogovni meh, ki brezprekinitveno povezan večjim mehom v severni omari. Za omaro se odprti 16' registri pedala in kombiniran register. Pohodne deske so v zgornjem delu omare na dveh mestih.

Razpored piščali je od pročelij nazaj in v obeh prospektih je razviden iz priloge .

⁴⁸ arhiv Župnije Bled, mapa II.6 (orgle)

⁴⁹ arhiv Župnije Bled, mapa II.6 (orgle)

Omare in zaomarni deli orgel so v celoti zaprti z lesenimi pregradnimi stenami.

8. Vzdrževanje orgel

Orgle leta 2013 ne kažejo znakov nobenih predelav. Zamenjana je bila le električna inštalacija, že zgoraj omenjena je zamenjava velikega meha, in večkrat posamezni mešički. Ostalo je očitno v prvotnem stanju.

Glede na stanje je mogoče sklepati, da so bile nekdanje verjetno redno vzdrževane, v zadnjih letih ali desetletjih pa manj. Rednih obiskov orglarjev, najbolj pogosto uglasovanje jezičnikov pred božičem, Veliko nočjo in sv. Martinom, se spominjajo tudi vsi živeči organisti in zborovodje, ki so delovali na Bledu, tudi Jože Kočar, ki je orgle pogosto uglasoval že v času, ko je delal pri Jenku in tudi kasneje, ko je ustanovil svoje podjetje.

9. Dosedanja prizadevanja za obnovo

Obsežnejša in najstalnejša znana in dokumentirana prizadevanja za prenovu blejskih orgel so se pričela v osemdesetih letih prejšnjega stoletja, ko je takratni organist Saša Frelih – Mišo, predvsem s pomočjo Franca Mandelca, organiziral pridobitev variant načrta za prenovu. Celovski orglar Novak je pripravil dve možnosti s posameznimi opcijami, iz katerih je razvidno tudi takratno stanje orgel. Zaradi neaktualnosti ponudbe jo v tem elaboratu navajamo med opisi stanja orgel.

V letih 2003 – 2005 je orgle podrobneje pregledoval Jurij Dobravec in pripravil obsežnejši prispevek, ki ga je 2005 objavil v reviji EPTA⁵⁰ in v Cerkvenem glasbeniku⁵¹ pod naslovom Orgle na Bledu, včeraj, danes, jutri. Prispevek je okvirni pregled stanja in vizija možnega razvoja orgel v takšnem turističnem kraju kot je Bled. Za tehnične potrebe ni besedilo ni posebej uporabno.

Tehnično stanje orgel so kasneje ocenjevali različni ocenjevalci in podali tudi pisne ocene. Ugotovitve so razporejene po časovnem razporedu.

1988 Rudolf Novak
2006 Martin Kares
2006 Jurij Dobravec
2011 Dalibor Miklavčič
2011 Tone Potočnik (zapis Miran Kresal)
2011 Angela Tomanič
2013 Saša Frelih – Mišo (zapisnik J.D.)
2013 Matjaž Ambrožič
2013 Andraž Ristič
(brez dat.) orglar A (zapisnik J.D.)

⁵⁰ Orgle na Bledu včeraj, danes, jutri, EPTA bilten (dec. 2005), GŠ Ljubljana Vič-Rudnik 2005

⁵¹ Cerkveni glasbenik Letn. 98, št. 6 (2005), str. 12-14

(brez dat.) orglar B (zapisnik J.D.)

9.1 Rudolf Novak, 1988

PONUDBA⁵²

(Proračun stroškov)

za prenovo, predelavo in dodelavo orgel
v župnijski cerkvi na Bledu,
Jugoslavija

Orgle v župnijski cerkvi na Bledu so delo Ivana MILAVCA in so bile izdelane leta 1910. Orgle so dvodelne in stojijo v novogotski omari. Sedanji instrument ima 32 registrov; razdeljen je na dva manuala in en pedal. Igralna in registrska traktura sta pnevmatski, sapnice so na stožec. Pnevmska traktura je že zelo nenatančna in "lena", dispozicija teh orgel je, tedanjemu času ustrezno, romantična in osnovnotonska, zato je orgle potrebno prenoviti, trakturo je treba izboljšati z vgraditvijo električne trakture. Nadalje je v okviru dodelave orgel predvidena prizidava tretjega manuala (zadajšnji pozitiv ali stransko piščalje) z desetimi registri. Orglam je treba zamenjati igralno mizo. Tako prenovljene orgle bodo imele 42 registrov, razdeljene bodo na tri manuale in en pedal po dispoziciji, ki sledi.

DISPOZICIJA

I. Manual

- 1.) Burdon 161
- 2.) Principal 8'
- 3.) Burdon 8'
- 4.) Harmonična flavta 8'
- 5.) Gamba 8'
- 6.) Salicional 8'
- 7.) Harmonika 8'
- 8.) Oktava 4'
- 9.) Cevna flavta 4'
- 10.) Flute a pavillon 2'
- 11.) Mixtura 2 2/3'
- 12.) Kornet 8'
- 13.) Trobenta 8'

II. Manual

- 14.) Flava 16'
- 15.) Violinski principal 8'
- 16.) Burdoriček 8'
- 17.) Flauto amabile 8'
- 18.) Dolce 8'
- 19.) Vox coelestis 8'
- 20.) Viola 8'

---

⁵² Gradivo je posredoval gospod Franc Mandelc

- 21.) Gemshorn 4'
- 22.) F1 auto traverso 4'
- 23.) Dubleta 2 2/3 + 2'
- III. Manual
- 25.) Cevna flavta 8'
- 26.) Praestant 4'
- 27.) Flavta 4'
- 28.) Kvinta 2 2/3'
- 29.) Flaut ica 2'
- 30.) Terca 1 3/5'
- 31.) Kvinta 11/3'
- 32.) Harm, aetherea II 1'
- 33.) Vox humana 8'
- 34.) Clairon 4'

- Pedal
- 35.) Principalni bas 16'
- 36.) Subbas 16'
- 37.) Burdon 16'
- 38.) Salicet 16'
- 39.) Kvintni bas 10 2/3'
- 40.) Oktavni bas 8'
- 41.) Cello 8'
- 42.) Pozavna 16'

Takšen koncept je po našem mnenju zelo dobra rešitev, saj omogoča, da orgle, kakršne je izdelal Ivan MIKLAVEC, v osnovi ostanejo nespremenjene, seveda pa bodo zelo izboljšane z vgraditvijo električne trakture, veliko pa bodo pridobile, tako v oziru značilnih solo glasov kot tudi skupnega zvena, z izdelavo III. manuala tega inštrumenta.

Za sedaj še ni razčiščeno vprašanje, ali je iz vidika spomeniškega varstva pa tudi celotnega videza empore in položaja orgel bolje, da bi izdelali III. manual kot zadajšnji pozitiv ali kot stransko piščalje. Da bi lahko izvršili predelavo in dodelavo vzporedno s prenovo starih orgel, so potrebna naslednja :

I. Prenova starih orgel :

- 1.) Dodelava celotnega, piščalja in temeljito čiščenje notranjosti orgel.
- 2.) Čiščenje vseh piščali, tako znotraj kot tudi na ustnicah in s zunanje strani.
- 3.) Preizkus in sanacija piščali kot : preizkus in izpopolnitev poškodovanih jeder in manjkajočih brad, neprepustnosti čepov pri zgoraj zaprtih piščal ih, okrepitev razmajanih uglaševainih naprav.
- 4.) Odvitje vseh konduktov na sapnicah. Odstranitev starih open in obnovitev vseh open. Tudi pri preostalih vmesnih postajah je treba odstraniti stare opne in jih nadomestiti z novimi. Gre za 2160 open različnih velikosti. Opne iz izbranega razcepljenega usnja, konci open zalepljeni in opremljeni s posebnimi kapami (nekovinskimi). Lepilni obroči in dvižne plošče iz trde lepenke. To delo terja posebno velike stroške, ker pa sedanje opne deloma ne tesnijo več dobro (konci s kovinskimi kapami), ga je treba obvezno opraviti.
- 5.) Impregnacija vseh lesenih piščali, rasterjev in piščalnih desk s preizkušnim sredstvom za zaščito lesa pred črvi in za. kozervacijo "Lignal Spezial".
- 6.) Preizkus in zatesnitev mehov, kanalov in sapnih dovodov, nastavitvev originalnih sapnih pritiskov.

7.) Vgraditev piščali, izenačitev intonacije in uglasitev orgel,

II. Nova igralna miza, vgraditev nove električne trakture.

- 1.) Odstranitev stare igralne mize, s pedalom, klopjo, podijem in vsemi iz igralne mize izhajajočimi pnevmatskimi cevovodi k relejem I. in II. manuala, pedalom in postajam registrov.
- 2.) Odstranitev pnevmatskih cevovodov v orglah k relejem I. in II. manuala, pedala in postaj registrov.: odstranitev predrelejev.
- 3.) Nova igralna miza: Električna, z 12 voltno napetostjo, prosto stoječa pred orglami. Ohišje iz macesnovega lesa, zadnja stena z dvema vrati, okrasni les znotraj iz orehovega lesa. 3 manuali C – g = 56 tipk, delitev natanko po mednarodni regulativi o orglah, širina mize 779 mm, obloga iz bele slonove kosti, poltoni črni. Pedalna klaviatura C – f1 - 30 tipk, konveksno - konkavna, delitev ravno tako po mednarodni regulativi o orglah. Izvedba: Iz hrastovega lesa, poltoni iz ebenovine.

Registratura:

Nameščena zelo pregledno nad III. manu alom kot kippregister.

13 kippregistrov za I . manual

11 kippregistrov za II. manual

10 kippregistrov za III. manual

8 kippregistrov za pedal

11 kippregistrov za kopule

Kippregistri bodo izdelani z vgraviranimi kamnopisnimi črkami raz 1ičnih barv.

kopule: manualna II - I.

manualna III - I.

manualna III - II,

pedalna I .

pedalna II.

pedalna III,

nadoktavna II - I.

nadoktavna III - I.

nadoktavna III - II,

oktavina II. manual,

oktavina I. manual.

Čvrste kombinacije so nameščene pod I. manualom kot stikala: Piano - Mezzoforte - Forte - Pleno - sprožilo. Avtomatsko pretakanje - vklopitev pedala - odklopitev oktavne kopule, svobodna kombinacija I, svobodna kombinacija II, valj za crescendo – vklopljeni valj za crescendo, kot valj z 10 stopnjami .Stikala od piana do plena, kot tudi obe prosti kombinaciji, je moč vključiti tudi z nožnim stikalom z vzratnim učinkom. Stikala za proste kombinacije so kot kippstikala pritrjena nad registrskimi stikali. Zraven spada še: voltmeter, crescendo ura, prestavljivo notno stojalo, orgelska klop z notnim predalom, klop za sedenje, katere višino je moč uravnavati z ročico. Igralna miza se lahko zaklene z zapiralom "roletnega pokrova".

3b.) Ponudimo lahko še obsežnejši igralnik, ki ima namesto 2 prostih kombinacij osemkratni sestavijalec, katerega se lahko s stikalom na ključ predela na 16 kombinacij. V tem primeru bi bila omara igralnika zelo nizka in bi bila registrska naprava izdelana na levi strani v obliki pulta.

4.) 1 selenov suhi usmernik, trofazen priključljiv na 220/380 voltov, 60 - 80 amperov, nastavljiv od 12 - 16 voltov obratne napetosti,

5.) Izdelava magnetnih letev in pritrditev 294 kosov gugalnih magnetov na releje I., II., III. manuala, pedala in postaj registrov, za električno upravljanje. Pritrditev tirnih vzratnih prevodnikov in privaritev vzratnih prevodnikov magnetov na tirnice. Gugalni magneti s posebnim ležiščem iz trdega tkanja in zato s posebno tihim delovanjem.

- 6.) Za povezavo igralnika 2 releji I., II., III. manuala, pedala in postaj registra bomo uporabili poseben orgelski kabel s premerom 0,6 mm iz emajlirane bakrene žice preškropljene z umetno snovjo. Žile so previte in parafinirane z razpoznavnimi nitkami in barvasto celično volno, žile k skupinam in skupine h kablu, povrvane, ovite z oljnim platnenim trakom, opletene s celično volno in lakirane in obdane z zunanjim plaščem iz močne umetne snovi.
- 7.) Priklop celotne električne napeljave, položitev kablov, privaritev vseh vzvratnih prevodnikov in priključkov.

III. Nove orgle kot III. manual, kot zadajšnji pozitiv ali kot stransko piščalje, po naslednji dispoziciji.

- 1.) 1 sapnica, kot mehanska sapnica na poteg, z 10 registri. Izvedba: Okvir iz hrastovega lesa, omara z ventili iz pane.lke, spodnja plošča iz neukrivljive panelke brez sklepov, ventili iz primerno starega smrekovega lesa, prevlečeni s klobučevino in finim usnjem za ventile. Piščalne palice in raster ravno tako iz hrastovega lesa. Registrske smučke iz ferocela, 2,5 mm debele, fino brušene, s tesnilom za smučke in avtomatskim izpustom. Odvod ventilov potom magneta, prijem smučk ravno tako potom poteznega magneta.
- 2.) Pihalna mašina orgel: Pihalna mašina orgel "Meidinger", najboljša švicarska izdelava, tip D.F.Q. 802, v litem ohišju, oblike A2, z dušilcem zvoka, zmogljivost 7,5 m³/min., 80 mm vodnega stolpa tlaka, potrebna energija 0,22 KW. , število obratov 2800 obratov/min., direktno vgrajeno skupaj z motorjem za vrtilni tok s kratkostično kotvico 0,25 KW. Zmogljivost motorja, 220/380 Voltov, 50 period, z drsalnimi ležaji, dela zelo tiho,- zraven spada še povezovalna cev kot tudi vpihovalni in izpihova ni okvir.
- 3.) Sapna naprava: Na spodnji strani sapnice je pritrjen klinasti meh za izravnavo pritiska. Poleg tega vsebuje III. manual še eno majhno vzporedno izhajajoče skladišče mehov.
- 4.) Dovodi in nosilni oder: Sapni dovod z ustrezno velikim prečnim prerezo, čim krajše in centralno nameščen. Nosilni oder čvrst in stabilen kot tudi povezava s sistemi in ohišjem.
- 5.) Piščali: Vse kovinske piščali bodo izdelane iz plemenite kovine (cinkova zlitina). Principali iz 60% cinkove zlitine, flavte iz 50%.
- 6.) Orgelska omara: O obliki orgelske omare se bomo dogovorili šele po dokončni odločitvi o tem, ali bo III. manual izdelan kot zadajšnji pozitiv ali kot stransko piščalje. V obeh primerih naj orgelska omara stilsko ne bi bila prilagojena obema sedanjima deloma orgel. Raje naj bo omara preprosta in funkcionalna,- brez nadaljnjega se sme videti, da gre za naknadno dodelavo. O tem naj gotovo odloča arhitekt, ki bo upošteval vse okoliščine (skupni videz, okna, krajevne razmere, predvsem spomeniško varstvo), skupaj s prečastitim župnijskim uradom in izdelovalcem orgel.
- 7.) Predintonacij a : 10 registrov bo v naši delavnici predintonirano s sapnim pritiskom 60 - 70 mm vodnega stolpa.
- 8.) Vrastriranje: Vse registre bomo vgradili v naši delavnici, jih vrastrirali, obesili in opremili s potrebnimi oporami.
- 9.) Postavitev, intonacija, uglasitev: Gradbene priprave, ki bodo morebiti potrebne za postavitev III. manuala bo opravil naročnik. Seveda bomo dostavili vse potrebne podatke in dokumente, ki zadevajo orgle. Intonacijo bomo opravilo posebno vestno in skrbno. Za dobro kakovost zvena orgel je posebno pomembno primerno menzuriranje orgelskih piščali. Poznavanje pomembnosti menzuriranja je zato nujna predpostavka. Bolj prožno ko se ravna z v menzurah določenim učinkom zvena, toliko težje je delo za izdelovalce piščali. Ravno tako pa je pomembno dobro in vestno delo intonatoriev.

Uglasitev sledi po normalno a = 440 nihajih.

...

z odličnim spoštovanjem vdani :

RUDOLF NOVAK ORGELBAU

Neubau mechanischer Schleifladen-Orgeln in bester Qualität
Reparaturen, Renovierungen, Restaurierungen
Elektrische Orgelgebläse
Harmonien - Reparaturen
Viele öffentliche Anerkennungen
9020 KLAGENFURT EBENTALER STRASSE 7

9.2. Dr. Martin Kares, 2006

Vtisi ob pregledu orgel v Sloveniji med 26. in 29. januarjem 2006

Milavčeve orgle na Bledu⁵³

Dobro: Pritisk zraka, hitrost trakture in odzivnost pri repetitiji (neenakomernost bo potrebno odpraviti, zračnega pritiska igralne trakture ni potrebno povišati, ker bi s tem lahko povzročili preveliko obrabo membran. Igralnik in razdelilna plošča sta zelo pregledna. Sapnice z režami zaradi krčenja in širjenja lesa ob različni zračni vlagi. Trakturni pnevmatični releji so dobro dostopni. Intonacija odlična, zelo dobro so razporejene posamezne skupine registrov. Manubriji registrov na igralniku so razporejeni simetrično.

Posebnosti: Superoktavna zveza v II manualu, pri kateri se istočasno izključi (izenačevanje lege); ločena pedala za registrski crescendo za I. in II. manual; avtomatski pedal; zbirnik godalnih registrov; zbirnik flavtnih registrov; Flavta 16 v II. manualu je sestavljena iz Flavte 8 in Salicetbas 16 (C-H); Ročni pogon meha z gonilno ročico; originalne prospektne piščali.

Slabosti: Vzmeti ob sapnicah (Ventilladen) v igralniku so prešibke in slabo opravljajo svojo nalogo – tipke frfotajo in ne prilegajo nazaj na svoja ležišča. Dostopnost piščali je različna: težko so dostopne piščali registra Oboa (za uglaševanje je treba odstraniti prospektno polje. Še težje je dostopna Trobenta – tu bi bilo primerno potrebno v ohišje vgraditi dodatna vrata, skozi katera bi vstopili vogle tudi med registorma Bordun 16 in Čelo. Z začasno odstranitvijo manjših piščali Borduna bi trobente lažje uglaševali.

9.3. Jurij Dobravec, 2006

Uvod

Orgle v farni cerkvi svetega Martina na Bledu so odličen inštrument. Leta 1910 jih je izdelal Ivan Milavec, izjemno cenjen ljubljanski orglar, ki je dve leti kasneje izdelal tudi orgle za ljubljansko stolnico.

Skrb za tehnično in zvokovno tako zapleten inštrument, kakršne so orgle, je zahtevna naloga, kateri mnogi organisti in župniki pogosto posvečajo premalo pozornosti. Vendar Bled ni tak primer, kar kaže tudi stanje. Kljub temu skoraj stoletje stalnega in dokaj rednega delovanja pusti za seboj posledice, ki jih je za ustrezno nadaljnjo uporabo dobro urediti. Funkcionalna ureditev je pomembna najprej zaradi stalne liturgične rabe inštrumenta,

⁵³ originalni zapis v nemškem jeziku je v celoti navedel Matjaž Ambrožič pod točko 9.8

nezanemarljivo dejstvo pa je, da Bled kot eminentna turistična lokacija lahko pridobi nove ciljne skupine obiskovalcev - glasbenih navdušencev, na primer ob povečanju števila koncertov, organiziranih predstavitev orgel in farne cerkve, poletnih glasbenih delavnicah in podobno.

Na nekatere tehnične šibkosti in dotrajanost so doslej opozarjali mnogi, predvsem organisti, uglaševalci in zborovodje gostujočih zborov in išturalnih skupin. Orgle so si ogledali tudi nekateri tuji in domači strokovnjaki za orgle, kjer posebej omenjam obisk članov Sielbermannovega društva, v katerem deluje več ocenjevalcev izdelovalcev in kolavdatorjev, večkratni obiski predstavnikov Komisije za orgle ljubljanske nadškofije in pa nedavni obisk dr. Martina Karesa, predsednika združenja namških orgelskih svetovalcev. Smiselno je torej znane pripombe, priporočila in nasvete strokovnjakov strniti v zaključeno celoto.

Naj ponovim: orgle v farni cerkvi na Bledu so odlični instrument. So v funkcionalnem stanju in se redno uporabljajo. V nadaljevanju navedene pomanjivosti in dotrajanosti, oziroma odprava teh pomanjivosti je skoraj v celoti stvar vzdrževanja orgel.

Omari

Vurnikovi omari sta izdelani iz kvalitetnega masivnega lesa in sta izredno dobro ohranjeni. Zunanost (zgornji del) je bila očiščena leta 2005.

Potrebna/priporočena dela:

1. čiščenje notranjih delov
2. zamenjava notranjih delov, predvsem nekaterih podpornih in opornih desk ter pohodnih podijev, ki so iz smrekovine in jih močno nažira črvojedina.
3. detajlno čiščenje notranjosti, vključno z notranjo stranjo ornamentov in rezbarij
4. osvežitev pozlate ornamentov
5. ureditev dostopa v zadnji del piščalja na obeh omarah
6. ustrezna zaščita lesenih delov pred žuželkami, kjer je potrebno.

Mehovje in zračni kanali

Leseni deli mehovja so v solidnem stanju, motor je sicer star, vendar odlično deluje. Zelo velik ventilator odlično služi svojemu namenu, hkrati pa je zaradi velikosti primerno tih.

Potrebna/priporočena dela:

1. zamenjava (manjši del) usnjenih delov mehovja
2. premaz usnja s preparati za mehčanje in vzdrževanje
3. manjše sanacije luknjic na spojih lesa in usnja
4. pregled lesenih in lepenkastih dovodnih kanalov in potrebne reparature
5. ločitev in/ ali potrebna preureditev zraka (pritiska) za trakture od zraka za sapnice oz. zvok kot eden od ukrepov za ustreznejšo odzivnost

Igralnik

Zapletena notranjost igralnika je precej dotrajana. Dosedanji vzdrževalci so postopno odklapljali/izločali posamezne funkcije, ki jih je smiselno vzpostaviti v prvotno stanje.

1. ureditev mehanike tipk - prilagoditev ali zamenjava povratnih vzmeti
2. povrnitev delovanja vseh registrskih manubrijev, predvsem zvez in zbiralnikov
3. vrnitev funkcije cescendo pedalov za oba manuala
4. zamenjava in/ali obnova nekaterih mehanskih delov, na primer vrvic za zbirnike, manubrijskih tipk, filca pri pedalu in druge...
5. urediti odzivnost tipk z ustreznimi mehanskimi posegi, na primer obtežitvijo, razmerji dolžin

6. očistiti notranjost in zunanost

Trakture

Svinčene cevke trakture so v dobrem stanju, precej kritično pa je stanje mešičkov na ojačevalcih pritiska in pod ventili

Potrebna/priporočena del

1. pregled celotne trakture svinčenih cevk, zaščita z lesenimi pokrovi na mestih, kjer cevke ali šopi cevk tečejo po tleh
2. podroben pregled vseh mešičkov, zamenjava membran, kjer je potrebno
3. pregled in zatesnitev vseh spojev svinčenih in lesenih delov trakture (igralnik, zračni ojačevalci (releji), predeli pod ventilom.
4. Zamenjava in sanacija stisnjenih in poškodovanih svinčenih cevk
5. Pregled in sanacije registrske trakture

Sapnice

Po hitrem pregledu so ohišja vseh sapnic v dobrem stanju. Notranjost verjetno glede na odzivnost ni kritična.

Priporočena dela

1. Pregled zračnih kanalov
2. Sanacija in potrebne zamenjave ventilov
3. Čiščenje zunanosti, predvsem prahu na zgornjih ploskvah

Piščalje

Potrebna/priporočena dela

1. Sanacija posedenih piščali (nujno!)
2. Splošno čiščenje
3. Splošna uglasitev, posebno jezičnikov
4. poliranje piščali v prospektu
5. Preureditev dostopa do piščali za potrebe lažjega rednega uglaševanja (predvsem jezičniki in piščali v zadnjih delih omare)

Predlog časovnega razporeda

Predlagam naslednje faze:

PRIPRAVLJALNI DEL

I (1.-2. mesec)

- podroben pregled in sezname potrebnih del s strani več orglarjev
- mnenja strokovnjakov (nadškofijska komisija za orgle, posamezni priznani orglavci, domači organisti in uporabniki
- izdelava načrta obnove orgel
- izdelava načrta obnove kora (pod, praktikabli, osvetlitev ...)
- priprava finančne konstrukcije

II (3. mesec)

- izbira izvajalcev, izvršilni načrt
- prva obvestila župljanom, drugim krajanom in javnosti
- vloge/prošnje/kandidature za javna sredstva

VMESNI DEL (časovni obseg odvisen od roka za izvedbo)

IV

- namensko zbiranje prostovoljnih sredstev (začetek, vključno s prireditvami, akcijami ipd.)
- vzporedno kandidature na javna sredstva (lokalno, državno, EU)
- predstavitvena publikacija, predavanja o orglah, dogodki

V

- intenzivno zbiranje sredstev (mali darovalci, večji donatorji)
- nadaljevanje in intenzivacija predstavitev, promocije ... za različne ciljne skupine, predvsem za potencialne donatorje in uporabnike
- izvedba del, ki ne vplivajo na sprotno uporabo orgel, npr. obnova kora, morda tudi osvežitev omar

IZVEDBENI DEL

VI (predvidoma 3-4 mesece)

- izvedba obnove
- nadaljevanje promocijskih aktivnosti, načrtovanje uporabe orgel oziroma dogodkov, povezanih z orglami po projektu
- priprava blagoslovitve zaključka del in dogodkov ob blagoslovitvi
- blagoslovitev

Zaključek

Orgle so stoleten inštrument, vsaka večja vzdrževalna dela je koristno dobro načrtovati. Sto let je za človeka dolga doba, kar pomeni, da potrebuje dalj časa, da doume takratno stanje - in temu ustrezno ne sili v inštrument z novodobnimi tehničnimi pridobitvami, metodami in načini dela. Orgle so liturgični in posvečen inštrument, kar pomeni, da ima njihova raba za kristjane poseben pomen. Orgle so tudi pastoralni inštrument, kar pomeni, da je tudi njihovo obnovo, vzdrževanje in nego smiselno vključiti v pastoralo župnije; pri obnovi naj bi zto na primeren način vključili vse župljane oziroma vse krajanke. Orgle so vzgojni inštrument; obnova je priložnost dvigniti zavest o pomenu orgel v cerkvi in namenu orgel v cerkvah.

Za vsako kakovostno načrtovanje je potreben čas; vsaka naglica lahko pomeni več možnosti za napake ali pozabljivost. Strokovnjaki za obnove orgel si v daljšem obdobju lahko vzamemo več časa za načrtovanje, neposredni izvajalci pa si delo bolj smotrno porazdelijo.

9.4. Dalibor Miklavčič, 2011

Datum: Mon, 7 Mar 2011 04:05:27 +0100 [04:05:27 CET]

Od: Dalibor Miklavčič <dalibor.miklavcic@gmail.com>

Za: info@zupnija-bled.si

Zadeva: blejske orgle - odgovor

Spoštovani g. župnik,

hvala lepa za Vaše pismo z dne 17.2. 2011.

Blejske orgle, tako župnijske kot one na otoku, od blizu poznam že iz poznih 80. let in sem bil zato priča že več "generacijam" predstav o tem, kako se lotiti obnov, povečave, zamenjav orgel ipd. Nazadnje pa sem za oboje orgle sedel pred kakima 2 letoma. Hvala za poslani članek iz Biltena EPTA, kot urednik te revije sem z Jurijem Dobravcem lepo sodeloval, pripeljal sem na blejski kor mdr. tudi takratnega predsednika Zveze nemških orgelskih in zvonarskih izvedencev, dr. Martina Karesa, s katerim smo tiste dni opravljali dokumentacijo/popis stanja stolnih orgel v Ljubljani, ki so, kot gotovo veste, prav tako Milavčeve. In ravno tako čakajo na obnovo, 2012 bodo stare 100 let. Poleg dr. Karesa sem tekom let pripeljal na Vaš kor še kak ducat kolegov, profesorjev orgel na glasbenih akademijah, pa tudi kakega izdelovalca orgel/restavradorja in z njimi izmenjeval mnenja.

Odgovarjam na Vaših 6 alinej na kratko "toliko da nekje začnemo":

1 Milavčevo glasbilo na Bledu je v sebi zaključena in popolna slogovna ter tehnična celota, ki je seveda dotrajana, ni pa je nujno povečevati in dodajati registre. Orgle so tudi absolutno dovolj glasne za cerkev. S superoktavami tudi kar svetle. Zvoka baročnih orgel ne bodo imele, če še tako dodajate alikvote, zaradi tonskih kancel in seveda pnevmatike ter sloga izdelave piščali. Pri igranju sem vedno pogrešal obnovljenost in tehnično zanesljivost glasbila, drugega ne. Strokovnjaki poudarjamo, da ima glasbilo romantičnega obdobja svoje zakonitosti, ki jih pač moramo znati uporabiti.

2 možnosti glasbila za koncertiranje, ko bo obnovljeno, se izboljša tako, da nanj igrajo čimbolj usposobljeni organisti :) ki znajo tak tip orgel izkoristiti maksimalno. Dejansko je po svetu praksa, da se koncertni sporedi oblikujejo z ozirom na tip orgel. Podobno kot slog vožnje prilagodimo vozilu: avtobus zmerno, športni avto drzno... ne obstaja pa športni dvosed, ki bi prepeljal 50 ljudi naenkrat in obratno - podobno je pri orglah. Najbolj zaželjena je torej perfektna "obnova na izvorno stanje". Tudi zato, ker je glasbilo v celoti IZVIRNO OHRANJENO in kakovosten primerek.

3 glede nadgradnje z dodatnimi registri: mnenje ni le moje, ampak gre za mednarodno uveljavljena strokovna merila: nadgradnja ni res potrebna. Smem vprašati, je bila kaka prav posebno močna želja za kak register (da se posvetujemo)? Tisti, kijih že navajate v pismu, kažejo povečini ambicijo psevdobarokiziranja, kar se pa odsvetuje.

Pač pa imate na otoku čudovito priložnost, z novim, mehanskim glasbilom baročnega sloga v rekonstruiranem ohišju "zadeti v črno" in tam omogočiti razcvet muziciranja tako pri bogoslužjih kot izven (turizem, koncerti). Tam bi, kot piše že Jure Dobravec v Biltenu EPTA, torej toplo priporočali baročni slog - kakršna je tudi cerkev (župnijska pa neogotska)

4 ne, taka postavitev 3. manuala ni smiselna. Kdor jo predlaga, mu rade volje razložim, če želi. Če bi za župn. cerkev razmišljal o dodatnih registrih, bi predlagal čisto male premične MEHANSKE orglice na kolescih - v ladji. Prednosti takih dodatnih orgel "Zweitorgel" ali "Chorogel" ni treba posebej utemeljevati. Dovolj bi bilo 5-8 registrov. S tem bi omogočili zelo raznoliko orglanje pri bogoslužjih, koncertih... ter seveda omogočili razcvet edukacije mladih organistov - za celo stoletje vnaprej! Saj vemo, da Bled in okolica vse do Ovsiš in Lesc nimata kakih kakovostnih novih mehanskih orgel...

5 o stanju igralnika bi kazalo napraviti natančnejši pregled in poročilo (to da Ordinarijat avtomatično v delo referentu za orgle v naši nadškofiji, potem ko oddate vlogo na škofijo). Zaenkrat lahko le rečem, da je postavitev igralnika z obrazom organista k oltarju prav

ugodna. Enako glede razporeditve zbiralnikov in pedalne klaviature. Egalizacija klaviatur in vzmeti bo pa itak del obnovitvene rutine.

6 tega vam ne smem napisati, ker sem v škofiji od 2001 skrbel za to (z dekretom škofov) da župnije objavijo razpis za obnovo orgel (oz. za nove) comme il faut, orglarji pa nato izvedejo ogled in pripravijo ponudbe, na podlagi katerih se šele izbira. Pogodba se oblikuje šele po tej fazi, z izbranim orglarjem. Imena orglarjev v Sloveniji, vrstni red naključen: Maribor, Bukovšek, Močnik, Kolar, Škrabl, Černe. Vsi omenjeni so že obnavljali pnevmatske orgle, vsak po svojih sposobnostih. Predlagam, da pridobite ponudbe vsaj treh ali štirih.

Lep pozdrav! Dalibor Miklačvič
univ. doc.

Dalibor Miklavčič
Atelier: Babna Gora 5
Polhov Gradec Slovenia
+38641851381

9.5. Tone Potočnik, 2011

Od: Miran Kresal <miran.kresal@gmail.com>_
Za: janez.ferkolj@zupnija-bled.si, Jurij Dobravec <jurij@dobravec.si> Zadeva: Mnenje Potočnika in ponudba iz leta 1988_

včeraj sem imel priložnost govoriti s prof. Potočnikom. Spodaj na hitro povzemam, kar mi je povedal. Verjetno se bo še enkrat oglasil z bolj podrobnim mnenjem.

Potočnik meni:

Na vsak način ohraniti pnevmatiko, nikakor vstavljati elektro-pnevmatike. Rešitev bi bila povečati pritisk v trakturi. Ogledati si je treba, kako so bile obnovljene Milavčeve orgle v Žireh. Predlagal je, da bi razmislili tudi o isti orglarski delavnici (pravi, da je Močnik najdražji).

Dodal bi vsaj dva ali tri registre alikvotov (kvinta, terca), po enega na vsak manual.

V I. manual bi bil primeren še kak jezičnik, solistični, sicer nežnejši od obstoječih.

Trije manuali niso potrebni, to bi lahko tudi precej povečalo stroške - dodati bi bilo trea več registrov, ki pa sicer niso potrebni.

Zelo bi bila primerna vgraditev tremola za drugi manual (še posebej ima v spominu oboo, ki bi s tremolom zelo lepo zvenela). Dobro bi bilo razmisliti tudi o žaluzijah (za II. manual).

Pedali ne rabijo dodatnih registrov.

Vsekakor je smiselno narediti instrument, ki ga lahko obvlada ena oseba - organist (to sicer velja bolj za mehanske orgle, kjer hiter preklop registrov ni mogoč). Dodati dodatne zbiralnike oz. poljubne kombinacije.

V povezavi s prejšnjo alinejo predlaga delno "elektronizacijo" igralnika, s katerim bi lahko dodali večjo možnost registracije (tudi za poljubno kombiniranje registrov I. in II. manuala).

9.6. Angela Tomanič, 2011

Angela Tomanič
Prušnikova 62
1210 Ljubljana-Šentvid

Župnija Bled
Riklijeva c. 26
4260 BLED

Spoštovani gospod župnik!

Veseli me, da se lotevate obnove blejskih orgel. Odgovarjam kar po vrsti:

- Blejske orgle sem vedno občutila kot malo manjšega, žlahtnega, mogoče malo bolj igrivega brata gosposkih, dostojanstvenih ljubljanskih stolnih orgel. Prav tako imajo pedal do "f". kar bila svoj čas redkost pri nas, pa jezičnike, kar je bila tudi redkost. Xas prof. Bergant in mi za njim smo na te orgle igrali skladbe vseh slogov, vseh časov. Vabiti je začel župnik Nace Škoda. Bile so bile malo bolj počasne, ampak tega smo bili vajeni. (V Cankarju organist oddaljena piščalja tudi sliši z zamudo!)

- To so že koncertne orgle, nič jim ne manjka. Kakor imamo pa zdaj oblikovan okus, bi glede na barve in pnevmatiko rekli, da na njih najlepše zveni romantika in tudi modema glasba. Čeprav zdaj že vemo, daje tudi Bach cenil kake godalne registre in take s temnejšo barvo.

- Glede nadgradnje: vsaka sprememba bi škodovala Milavcu kot Milavcu:

- solistični registri: imajo že krasen komet in na vsakem manualu jezičnik,

- kontraburdon 32 v pedalu se že zdaj doseže, če se vključi kontrabas 10 2/3, to je velika kvinta, ki se s 16' sliši kot 32',

- blejske orgle imajo zelo lepe in značilne 8' registre

- solo v pedalu se dobi iz manuala s pedalno zvezo,

- namesto tretjega manuala, ki bi bil tujek (spomnite se na Goršiča pri ljubljanskih frančiškanih, kjer se dodani hrbtni pozitiv ne zliva z ostalimi registri) naročite pozitiv, kakršnega ste videli v Kranju. Služi tisti čas, ko se velike orgle obnavljajo, in za koncerte ali za mali zbor pred oltarjem kjerkoli, saj je na kolescih.

Tudi ni v omarah prostora za dodatno piščalje. Treba je misliti na orglarja, ki se mora pri vzdrževanju gibati v notranjosti glasbila.

Orglar lahko uredi igralnik, daje odziv hitrejši. Blejski igralnik je že zdaj bolj pregleden kot marsikateri drug.

V Kranju je leta 2001 uredil Jenkove orgle Marjan Bukovšek (Golo brdo 16/b, 1215 Medvode, tel. 01-361-46-72, GSM 031-589-608), kije vedno rad in dobroopravi tudi vsa vzdrževalna dela. Izhaja iz Jenkove delavnice in je vaje pnevmatike. Pred kratkim je obnovil Milavčeve orgle v Žireh (Op. 37/1914, 38 registrov na dveh manualih in pedalu). Zanimajte se lahko pri tamkajšnjem župniku ali pri organistu (Tone Čadež, Starovaška c. 7, 4226 Žiri, 04-692-540, 041-857-061).

Prebrala sem tudi priloge:

- težke piščali se posedajo: se tudi v stolnici in še kje, če je material dober.

Lahko se noga naredi iz novega materiala, zgornji del pa ostane.

Lahko se piščal prelije in naredi nova po isti meri.

Če pomislimo, da ima stolnica 52 registrov za tako velik prostor, ne razumem, kaj naj bi na otoku z 80 registri?!

Kaj pa pravi nadškofijska komisija ? (!)

Pred leti sem na Brezjah asistiral dunajskemu organistu (Daniel Schlee), ki je po koncertu priporočal patru župniku, naj nikar ničesar ne spreminja "pri teh prekrasnih orglah". Prilagam pa še "mnenje", ki sem ga prispevala leta 2003, ko so zbirali izjave o stolnih orglah. Želim srečno roko pri tako zahtevnem podvigu in - kaj ? - že zbiram program za koncert. Pošiljam po pošti, ker bi do konca meseca težko našla čas za obisk.
Lepo Vas pozdravljam
Angela Tomanič

9.7. Saša Freljih Mišo, 2013

Povzetek tel pogovora o blejskih farnih orglah z Mišotom Freljihom, 17.10.2013

Treba je gledati naprej, predvsem na uporabo. Uporaba mora biti programirana na 30 – 50 let. Torej, kaj se potrebuje, kaj načrtujemo, koliko smo zmožni, kakšni so trendi pri igranju. Mnenja ljudi, ki konkretnih orgel nikoli ne uporabljajo neposredno, so lahko vprašljiva. Če bomo razmišljali o elektropnevmatski registrski trakturi, naj pogledamo, kaj je napisal Novak v ponudbi 1987.

Predlaga nov pnevmatski igralnik narejen po Milavčevem. Edino tak bi lahko služil še nadaljnih 30 let. Naj se pozanimamo še pri g. Kočarju, ki je orgle veliko let vzdrževal in jih uglaševal 6-8 x na leto, predvsem jezičnike, spotoma in brezplačno, ko je v tem koncu uglaševal klavirje. Takrat je delal pri Jenku in ga je tudi Jenko redno pošiljal na Bled. Pozna pnevmatiko in težave igralnika in teh orgel na sploh. Izrabljene mešičke je večkrat menjal. Kočarju je pomagala kar gospodinja Viktorija, ki mu je pritiskala tipke. Obvezno zamenjati vse mešičke.

Razdeliti pritisk za trakturo od sape za zvok.

Omenil je še Leona Kremerja, koncertnega organista, ki je večkrat sodeloval z Idriartom oz. Pogačnikom. Ko je na Bledu igral, je perfektno odigral celotnen Bachov Kunst der Fuge in ni popolnoma nič jamral. Potem pa nek organist iz Hamburga je imel koncert in izjavil: Imate res dobre orgle. V času župnika Škode sta bila običajno vsaj 2 poletna orgelska koncerta.

Dogovorila sva se, da se predvidoma naslednji teden še slišiva in vidiva in pretreseva nekaj podrobnosti.

Mišo Freljih je služboval kot organist in zborovodja na Bledu 16 let, od 1977/78 do 1993/94. Pred njim je bil organist Anton Wornig, ki je bil tudi cerkovnik. Doma je bil iz Roža na Koroškem, in je stanoval v starem župnišču. Ko je obnemogel, je šel v up. dom v Radovljico. Po smrti so njegovi dediči njegove stvari odnesli na Koroško. Za Mišotom je delo prevzela Marjeta Jan. To je bilo v času nove maše (pokojnega) Jožeta Černeta.

9.8. Dr. Matjaž Amrožič, 2013

ORGLARSKI IZVEDENEC

dr. Matjaž Ambrožič
Breznica 32
4274 Žirovnica

Datum: 30. 9. 2013

Zadeva: Ocena stanja Milavčevih orgel na Bledu

Spoštovani g. župnik in župljani!

Orglarski izvedenec dr. Matjaž Ambrožič sem v prisotnosti g. župnika Janeza Ferkolja blejske orgle pregledal 16. 9. 2013.

STANJE ORGEL

Orgle v župnijski cerkvi sv. Martina na Bledu so 21. opus ljubljanskega orglarja Ivana Milavca iz leta 1910. Pri njihovem nastajanju je idejno sodeloval dr. Franc Kimovec.

Dvomanualne pnevmatske orgle s sapnicami na stožce imajo 32 romantično obarvanih pojočih registrov. Nekaj registrov je kombiniranih, razširjenih in transmitiranih. Obseg manualov: C-g3 in pedala C-f1. Orgle imajo običajne zveze in dodatne zbiralnike ter prosto kombinacijo. V desni omari je piščalje I. manuala in del pedalnih registrov, v levi omari pa je piščalje II. manuala in večji pedalni registri. Novogotski omari iz smrekovine sta bili izdelani v Vurnikovi delavnici v Radovljici. Vsaka ima po devet prospektnih polj. Igralnik je postavljen na sredi kora pred omarama. Inštrument je ohranjen v izvornem stanju.

Po preizkusu funkcioniranja orgle je razvidno, da je na posameznih tonih in registrih opazna upočasnjena funkcija pa tudi disfunkcija. Botruje ji izrabljenost mešičkov in presušenost inštrumenta, ki je povzročila probleme s tesnjenjem zraka. Drug opazen problem je nihanje zraka v zračnem sistemu ob uporabi polnih orgel, predvsem pri staccato igri in uporabi dvojnega pedala, ko zlasti jezičnikom pada uglasitev. Orgle imajo samo dva mehova: skladiščnega v desni in izravnalnega v levi omari. Ker so sorazmerno velike in imajo številne 8' in 16' registre, je z njimi povezana tudi velika poraba zraka, ki povzroča občasno padanje pritiska. Ventilator (firma Meidinger, Bazel) je redno vzdrževan in dovaja zadostno količino zraka, zaradi glasnosti pa bi potreboval škatlo, obloženo s peno. Fonično je inštrument v slabem stanju zaradi pomanjkljivega funkcioniranja trakture, zaprašeniosti in netopirskih iztrebkov, vendar pa še odraža Milavčevo intonacijo.

Naslednji nastajajoči problem je napredujoča črvojednost, ki se je iz delov omar, nosilnega ogrodja in poda preselila na nekatere sapnice, releje, kontaktorske letvice in lesene registre. Zato je nujna takojšnja zaščita in obnova tako dragocenih orgel!

Moram reči, da so orgle v bolj klavrnem stanju, kot so bile v začetku leta 2006. V tistem času smo pri Komisiji za orgle Nadškofije Ljubljana načrtovali prenovo Milavčevih orgel v ljubljanski stolnici, ki so največje pnevmatske orgle v tem delu

Evrope, zato smo k sodelovanju privabili tudi tuje orglarske izvedence iz Nemčije in Italije. V sklopu obiska dr. Martina Karesa smo organizirali referenčni strokovni pregled Milavčevih orgel v dekaniji Radovljica in v Žireh, da bi določili smernice za njihovo prenovo. V Begunjah in Žireh je bila prenova orgel v tistem času tik pred začetkom, zato smo pregledali tudi ostale Milavčeve inštrumente, zlasti orgle na Bledu, ki še vedno čakajo na prenovo. Pred dvema letoma so bile prenovljene zadnje Milavčeve orgle na Dovjem, ki jih je dokončal petrovški orglar Naraks. Milavčeve orgle na Breznici so bile zaradi dotrajanosti odstranjene, nekateri še uporabni registri pa integrirani v nove orgle.

Z istim namenom smo Milavčeve orgle na Bledu 29. januarja 2006 pregledali predsednik Komisije za orgle prof. Dalibor Miklavčič, tajnik dr. Matjaž Ambrožič ter predsednik orglarskih nadzornikov Nemškega orglarskega združenja dr. Martin Kares, ki je o njih zapisal:

Bled - Orgel von Milavec

Gut: Wind, Trakturgeschwindigkeit und Repetition (Ungleichmäßigkeiten müssen beseitigt werden, Winddruckerhöhung im Spielwind ist nicht notwendig und würde die Koppelmembranen stark verschleifen). Spieltisch ist samt Koppelstationen übersichtlich angelegt. Windladen mit Dehnfugen gegen Trockenrisse.

Relaisstationen sind gut zugänglich. Intonation hervorragend, sehr gute Echowirkungen der verschiedenen Registergruppen, die in den Manualen im Spieltisch bei den Registerschaltern symmetrisch angelegt sind.

Besonderheiten: Superoktavkoppel in II, bei der gleichzeitig die Aequallage ausgeschaltet wird; 2 Schwelltritte für getrenntes Registercrescendo Manual I und Manual II; automatisches Pedal; Streichertutti, Flötentutti; Flöte 16' in Manual II wird aus Flöte 8' + Salicetbass 16' C-H gebildet; manuelle Windschöpfung mit Kurbelrad; Prospektpfeifen original.

Schwächen: Im Spieltisch sind bei den Ventilladen die Federn zu schwach und mit ungünstiger Kennlinie versehen – die Tasten flattern, liegen zudem nicht an den Tastenrückfallpolstern an. Die Zugänglichkeit ist nicht überall gut: Die Oboe ist schwer zugänglich (vor dem Stimmen muss ein Prospektfeld ausgehoben werden). Noch schlechter ist die Zugänglichkeit bei der Trompete – Hier sollte das Gehäuse seitlich mit einer Tür versehen werden, damit man zwischen Bordun 16' und Cello einsteigen, kleine Bordunpfeifen herausnehmen und dann durch die Lücken die Trompete stimmen kann.

DISPOZICIJA ORGEL

I. manual (13 reg.)	II. manual (11 reg.)	Pedal (8 reg.)
Burdon 16'	Flavta 16'	Principal Bas 16'
Principal 8'	Violinski principal 8'	Subbas 16'
Burdon 8'	Burdonček 8'	Burdon Bas 16'
Harmonična flavta 8'	Viola 8'	Salicet 16'
Gamba 8'	Flauta amabile 8'	Oktav bas 8'
Salicional 8'	Dolce 8'	Cello 8'
Harmonika 8'	Vox coelestis 8'	Kvint Bas 10 2/3'
Oktava 4'	Gemshorn 4'	Pozavna 16'
Cevna flavta 4'	Flauta traversa 4'	

Flute a pavillion 2'	Dubleta 2 2/3'
Kornet 8'	Oboa 8'
Mixtura 2 2/3'	
Trobenta 8'	

NAVODILA ZA OBNOVO

1. Župnija naj o nameravani obnovi orgel obvesti pristojne škofijske komisije in ZVKDS Kranj.
2. Na ogled orgel se povabi morebitne izvajalce, ki naj v ponudbi pisno in fotografsko predstavijo svoje videnje situacije in postopke obnove.
3. Na podlagi prispelih ponudb naj se v soglasju z izvedencem in z župnijskim odborom za obnovo orgel izbere najugodnejšega in strokovnega izvajalca obnove.
4. Izvedenec za orgle vsebinsko pripravi pogodbo, s katero soglašajo naročnik, izvajalec in Ordinariat Nadškofije Ljubljana, ki jo bodo podpisali.
5. Celotne orgle so potrebne generalnega čiščenja, zaplinjanja, obnove in zamenjave dotrajanih delov.
6. Lesene piščali in vsi ostali leseni deli orgel, vključno z omarama, naj se z ustreznimi postopki (zaplinjanje, kitanje, zalivanje z lakom, premazi ...) zaščitijo pred lesnimi škodljivci. Na omarah naj se obnovijo pozlate.
7. Prekontrolirati bo potrebno tesnjenje zračnega sistema in odpraviti morebitne napake. Po dogovoru z izvedencem naj izvajalec namesti na posamezne dovodne kanale manjše izravnalne mehove (vsaj 5-6), ki pa se jih bo dalo blokirati, da se na ta način tudi v prihodnje omogoči »izvirno« nihanje zraka in zvoka. Po potrebi bo potrebno namestiti tudi nove dodatne dovodne zračne kanale.
8. Preventivno naj se odprejo in po potrebi demontirajo ter pregledajo in očistijo ter zaščitijo tudi sapnice z ventili in na novo zatesnijo. Podobno velja tudi za releje. Zaradi dolžine trakture naj se za oba manuala dodata nov polovični relej za stran C na I. manualu in za stran Cis na II. manualu.
9. Zamenjajo naj se vsi mešički, od izvajalca pa naj se zahteva, da priskrbi najkvalitetnejše, ker je od njihove prožnosti odvisna funkcija orgel.
10. Generalno naj se obnovi tudi igralnik vključno z menjavo vseh mešičkov in membran. V igralnik naj se po potrebi in predhodni presoji izvedenca in izvajalca dovede nekoliko močnejša sapa, da bi se izboljšala funkcija trakture.
11. Piščalju se mora ohraniti izvirna intonacija in uglasitev. Potrebno bo restavrirati sesedene noge piščali obeh prospektov.
12. Zaradi pogostega uglaševanja jezičnikov bo potrebno urediti dostop do Trobente 8' s pomočjo prerazporeditve sosednjih sapnic in vrat na tečajih. Tudi dostop do Oboe 8' je neroden.
13. Pregleda in po potrebi naj se prenovi tudi ventilator. Zaradi glasnosti bo potreboval s peno obloženo škatlo z ventilom za dovod zraka.
14. Zaradi novih mešičkov bo potrebno na novo uravnati funkcijo pnevmatične trakture (auslass luknjice, releji ...), da bo omogočala optimalno igro.
15. O poteku del naročnik in izvajalec morata obveščati izvedenca in župnijski odbor za orgle, ki bo bosta spremljala potek obnove.

V želji, da bi blejske orgle še naprej pele s prvotnim leskom, vas lepo pozdravljam!

dr. Matjaž Ambrožič, orglarski izvedenec

9.9 Andraž Ristič, 2013

Predlog obnove Blejskih orgel

Pred približno tednom dni sem se vrnil iz nekega tabora ter se namenil vadit v Blejsko cerkev. Orgle so pred enim tednom delovale popolnoma zadovoljivo tudi za zahtevnejši repertoar, našel pa sem na pol nedelujoče orgle. Vzrok tako obsežne okvare v tednu dni mi žal ni znan. V preteklem tednu se je stvar počasi poslabševala in pripeljala do točke kjer je dejansko uporabnih slabo polovico orgel. Ob tem naj omenim, da je pedal neuporaben, v manualih pa večina registrov piska ko se jih vključi. Zato je bilo potrebno od luken odmakniti kar nekaj piščali. Poleg zvočnih in praktičnih razlogov naj omenim še samo dotrajanost sistema, igralnika, omare, mehovja in pročelnih piščali. Probleme bom predstavil po točkah in jim dodal slikovno gradivo ter moj predlog rešitve.

PNEVMATSKI SISTEM

Blejske orgle so sad 20. stoletja, Napravil jih je Ljubljanski orglar Ivan Milavec. Sistem je pnevmatski s sapnicami na stožce, dispozicija pa značilno romantična. Pnevmatška traktura je poglavitni problem velike večine okvar na Blejskih orglah, saj je dokaj nezanesljiva ter predvsem počasna. Svinčene cevke v Igralniku povzročajo nepreglednost nad sistemom, kar otežuje popravila na delih, ki so popolnoma zakriti z njimi.

Moj predlog odprave težav s sistemom je odprava pnevmatike v celoti ali pa usaj delno. Nadomestilo zanjo bi bila elektronska traktura, ki ohranja veliko večino lastnosti pnevmatike, ampak je mnogo bolj zanesljiva, ter cenejša. Tipke bi ostale mehke, kar je glavna značilnost pnevmatskih orgel. Če bi v celoti odstranili pnevmatiko predlagam, da se pod sapnicami napravi osnova za mehanski sistem s stožci, le da nebi bilo abstrakt ampak elektromagneti, torej en elektro magnet za en ton plus zgornja oktava. S tem bi odpravili vse težave ki jih povzročajo mešički in hkrati utišali pokanje ob pritisku na tipke, ki smo ga bili vajeni do sedaj. V primeri da ta rešitev nebi bila izvedljiva predlagam elektropnevmatški sistem, s čimer pa žal ne odpravimo vseh težav.

IGRALNIK

Igralnik Blejskih orgel je značilen za pnevmatske orgle. Njegove pomankljivosti: Pedal ni izdelan po standardih, kar moti pri igranju, splioh pri večjih skokih. Plastične obloge na tipkah in na registrih so začele odstopati, Les je obrabljen, klop pa nima možnosti nastavljive višine. Z obnovo orgel seveda pride obnova igralnika. Ker pa zgornja gorenska oz. celotna Slovenija nima značilnih romantičnih orgel, ki bi bile primerne za koncertiranje velikih organistov današnjega časa sem prišel na idejo povečave orgel. Ker je v samih orglah ogromno neizkoriščenega prostora, cerkev pa bi definitivno prenesla kak dodaten register predlagam povečavo orgel in sicer na bazi pedala in dodatnega tretjega manuala. Moj predlog dispozicije je sledeč:

1.MANUAL

1. Burdon 16'
2. Principal 8'
3. Burdon 8'
4. Harmonična flavta 8'
5. Gamba 8'
6. Salicional 8'
7. Harmonika 8'
8. Oktava 4'
9. Cevna flavta 4'
10. Flute a pavillon 2'
11. Mikstura 2 2/3'
12. Kornet 8'
13. Trobenta 8'

2.MANUAL

14. Flavta 16'
15. Violinski Principal 8'
16. Burdonček 8'
17. Flauto amabile 8'
18. Dolce 8'
19. Vox coelestis 8'
20. Viola 8'
21. Gemshorn 4'
22. Flauto traverso 4'
23. Dubleta 2 2/3'
24. Oboa 8'

3.MANUAL

25. Burdonski Principal 8'
26. Ljubki Gedekt 8'
29. Eolina 8'
30. Konična flavta 4'
31. Violina 4'
32. Terca 1 3/5'
32. Harmonia aethera 2 2/3'
33. flavtica 2'
34. Vox Humana 8'
35. Dulzian 8'
36. Krivi rog 4'

PEDAL

37. Principalni bas 16'
38. Subbas 16'
39. Burdon 16'
40. Salicet 16'
41. Kvintni bas 10 2/3'
42. Oktavni bas 8'

- 43. Cello 8'
- 44. Koral 4'
- 45. Mikstura
- 46. Fagotto 32'
- 47. Pozavna 16'
- 48. Bombarda 8'

Ker moj predlog vsebuje povečavo orgel to pomeni nov igralnik. Zaradi zamenjave sistema iz pnevmatike na elektroniko bi bilo razumno stopiti s časom v korak ter dodati računalnik, za proste kombinacije. Trenutno obliko manubrijev bi zamenjal s potegi, ki bi bili po manualih v treh navpičnih vrstah za vsak manual, razdeljeni pedal in 1. manual levo, 2. in 3. pa desno od manualov. Med tretjim manualom in notnim stojalom pa bi bile zveze in oktave:

- 47. 3-1
- 48. 2-1
- 49. 1-P
- 50. 2-P
- 51. 3-P
- 52. superoktavna zveza 3-1
- 53. superoktavna zveza 2-1
- 54. suboktavna zveza 3-1
- 55. suboktavna zveza 2-1
- 56. superoktava 1
- 57. superoktava 2
- 58. superoktava 3
- 59. oktava 2
- 60. oktava 3
- 61. melodija pedal
- 62. automatski pedal

Poleg teh, bi pod stikala za noge vključil še opcije 3 krešendov, ki bi se upravljali prek ene stopalke in sicer: Cresendo A in B, ki sta že sedaj prisotna v orglah in bi ohranila postop registrov ter nov generalni krešendo za celotne orgle. Poleg tega bi bilo potrebno vključiti še dodatno stopalko za žaluzije tretjega manuala. Igralnik bi bil usmerjen proti orglam in bi se nahajal v neposredni bližini korne ograje, kar bi zagotavljalo prostor za oder za pevce med omarama.

OMARA

Dve čudoviti omari, ki sta delo Janeza Vurnika sta načeti s strani lesnega črva, rešitev zanju je zaplinjanje. Sta zelo prostorni, tako da je v njih dovolj prostora za 3. manual. 1. in 2. bi ostala na mestu, kjer se nahajata zdaj, del pedala (Subbas 16' in Cello 8') pa bi bila prestavljena iz desne v levo omaro, kjer je preostanek pedala. V levo omaro k steni bi bil postavljen še dodatek k milavčevemu pedalu (3 jezičniki, koral 4' in Mikstura 2'). V desni omari bi se v zadnjem delu tako odpru prostor, dovolj velik za 11 registrov 3. manuala. Zgornji zunanji del bi nadomestil sistem žaluzij, prav tako bi se te namestile znotraj orgel.

Mehovje je dotrajano in na velikih mestih zrak uhaja. Ventilator je preglasen za današnje standarde ter star. Zaradi predelave na elektronski sistem bi trenutno mehovje postalo popolnoma nepotrebno. Predlagam izdelavo novih mehov s primernim zračnim pritiskom ter novimi tišjimi ventilatorji. Problem predstavljajo tudi Pročelne piščali, saj so izdelane iz pločevine s preveliko vsebnostjo svinca in so se začele posedati, kar zmanjša dotok zraka ter poslabša estetski videz pročelja.

23.8.2013
Andraž Ristič

9.A. Zapis obiska orglarja A

(Na zasebni poziv sta si leta 2010 in 2011 orgle ogledala tudi dva še delujoča orglarja, ki sta v svojih ponudbah opisala njuno videnje tehničnega stanja. Iz poslovno-etičnih razlogov ponudb ne objavljamo v tem elaboratu, objavljamo pa zabeleške, ki jih je Jurij Dobravec zapisal takoj ob obiskih. Orglarja tudi nista navedena v napovedanem časovnem zaporedju dogodkov, ampak na koncu)

Orglar je inštrument preizkusil, pregledal in poslikal. Njegove ugotovitve so okvirno naslednje:

- orgle so zelo kvaliteten izdelek, kot vse kaže v celoti ohranjen v originalnem stanju iz 1910
- intonacija je lepo narejena in dobro usklajena
- uglasitev solidna, nekaj težav z jezičniki in posameznimi piščalmi ustničnih registrov
- zanimivi so zbirniki flavte in gosli, ki jih ne pozna od drugod
- nekatere zveze in občasno registrska traktura nekaterih registrov ne delujejo ali se ne ugašajo
- ustrezno
- ventilator je velik, morda prevelik, preglasen, nima oznake kapacitete
- znotraj omare precej električnih napeljav, ki morda ne služijo namenu orgel
- igralna pnevmatika kar dobro odzivna, posamezne tipke slabše
- stanje mešičkov solidno, po oceni glede na vzorec, približno polovica delno otrdelih
- opazna črvojedina na lesenih piščali, omari in igralniku
- noge principalnih piščali v spodnjem delu posedene
- osvetlitev kora in igralnika ni funkcionalna

Predlog je, da se orgle generalno obnovijo, vsi deli, ki so odpovedali ali so izrabljeni, pa se usposobijo v prvotno stanje. Po prvem vtistu to pomeni:

omara

- očistiti zunanost, predvsem spodnje dele ter igralnik
- osvežiti okrasje, morda nova pozlata
- pregledati, sanirati dele, ki so močno načeti od lesnega črva

- v celoti znotraj zaščititi omaro z globinskim premazom proti črvu
- namestiti dodatne podpore nekaterim piščalim ali celim registrom
- preveriti namen električnih kablov in jih po možnosti speljati drugam ali odstraniti

mehovje

- ventilator zamenjati z novejšim ali obstoječega utišati z ustrezno komoro

traktura

- trakturo usposobiti v celoti, tudi tiste dele, ki zaradi verjetnih težav v preteklosti ne delujejo več ali neustrezno (posamezni registri, zbirniki in zveze, crescendo pedal II, kazalci crescendo ipd.)
- mešičke bodisi zamenjati vse ali zamenjati samo otrdele (pomemben delež cene obnove, nezanemarljivo tudi dejstvo kakovosti obstoječih ali potencialnih novih)
- igralnik v celoti razdreti, očistiti in vse dele ustrezno sanirati in usposobiti
- spoje lesenih delov in svinčenih cevk ustrezno spojiti, da se ne stikajo iz lukenj
- pregledati in sanirati napeljave, če so morda na pregibih cevke že stisnjene od lastne teže

piščalje

- principal poravnati in spolirati
- noge principala sanirati z debelejším/trdnejšim materialom (varianti: samo spodnji del ali cele noge)
- lesene piščali sanirati zaradi lesnega črva in ustrezno zaščititi s premazom
- piščali vse očistiti in sanirati morebitne (manjše) poškodbe
- razglašene piščali uglasiti, posamezne ustrezno intonirati

drugo

- namestiti ustrezno razsvetljavo za pevce in organista
- izdelati klop za organista z možnostjo dviga in spusta
- možnosti osvežitve lesenega poda, praktikablov ipd.

Za delo bodo potrebni okvirno trije meseci, ko bo kor v celoti zaprt. Za potrebe odlaganja večjih delov bo v cerkveni ladji potrebno oddeliti kakšen kot. Premazi proti črvu bodo delno opravljeni na mestu samem, vonj se zaznava okrog enega tedna.

9.B Zapis obiska orglarja B

Orglar inštrument pozna. Znane so mu kvalitete in pa tudi nekatere pomankljivosti, ki so deloma značilne za Milavca, deloma pa jih je izdelovalec pred sto leti napravil le tukaj. Kljub temu se je pregleda lotil detajlno, saj smo ga prvič zaprosili za generalni pregled in ugotovitev stanja in s tem povezano generalno obnovo in splošno usposodobitev inštrumenta.

Pred ogledom se je orglar zanimal za dosedanje ocene drugih strokovnjakov. Posredoval sem mu mnenje Martina Karesa iz Karlsruhea (Württemberg, Nemčija),

enega najbolj poznanih evropskih strokovnjakov za orgle, ki si je inštrument ogledal leta 2006. Z ocenami se je v celoti strinjal, predlagal pa je tudi nekatere podrobnosti, ki v bistvu predstavljajo nadgradnjo oz. praktični izvedbeni del Karesovega strokovnega mnenja.

Predlaga, da se orgle generalno prenovijo, kar pomeni:

- pregled celotnega inštrumenta, predvsem trakture in sapnic, ugotovitev stanja mešičkov
- ponovno vzpostavitev funkcij, ki so v preteklih sto letih iz različnih razlogov prenehale delovati
- odpravo napak izdelovalca, ki jih omenja Kares, in ki predstavljajo bistvene izboljšave za igranje in vzdrževanje
- zamenjati in urediti dotrajane dele, kjer zanesljivo vemo, da to prispeva k izboljšanju stanja
- sanacija in zaščita lesenih delov proti črvojedini, kjer je to potrebno
- splošno čiščenje, vključno poliranje prospektnih piščali

Konkretne akcije, ki bodo izvedene, pa bodo okvirno naslednje:

- obnova igralnika (v delavnici) oz. vzpostavitev vseh funkcij, ki jih je napravil Milavec in so odpovedale ali slabo delujejo
- prestavitev pedalne sapnice na severni strani nazaj za potrebe uglaševanja registra trobenta, ki je zdaj zelo težko dostopen, je pa pogosto razglašen
- krpanje usnjenih delov mehov
- povečanje pritiska v igralniku (vgraditev novega meha), s čemer bo odpravil "feder efekt" na tipkah in povečal odzivnost tipk
- izenačitev dolžine cevki in vgraditev dodatnega releja za prvi manual, s čemer bo izenačil odzivnost C in Cis strani, ki sta zdaj v I manualu opazno različni
- sanacija posedenih nog prospektnih piščali - okrog 100 piščali
- pregled in sanacija dotrajanih mešičkov, morda s posebnim premazom/sprejem
- zvočna izolacija ventilatorja in motorja

8.C Zapisi raznih orglarjev

Ohranjeno je tudi nekaj zapisov, ki so jih pustili na listkih na koru, ko so orgle uglaševali in skušali popraviti v obdobju 2000 – 2012. Podrobnosti so že zajete v zgoraj navedenih predlogih in mnenjih.

SEZNAM PRILOG

- 1 - okvirne mere in tloris kora
- 2 - položaj registrskih vrst, raspored prospektnih piščali
- 3 - zvočni spektri piščali vseh registrov, raspored in vrste piščali po registrih
- 4 - zvočna slika po registrih (mp3, 4 sec vsake piščali; wav 96/24 na zahtevo)
- 5 - fotografije, razporejene v mape glede na vsebino

* priloge so posnete na DVD